

A TERMÉSZET

KIADJA: BUDAPEST SZÉKESFŐVÁROS
ÁLLAT- ÉS NÖVÉNYKERTJE
SZERKESZTŐSÉG ÉS KIADÓHIVATAL:
BUDAPEST, VI., ÁLLATKERT
TELEFON: 19-4-30

SZERKESZTI:
NADLER HERBERT
A SZÉKESFŐVÁROSI
ÁLLAT- ÉS NÖVÉNYKERT
IGAZGATÓJA

MEGJELENIK MINDEN HÓ 15-ÉN
ELŐFIZETÉSI DÍJ:
EGY ÉVRE 6 PENGŐ
FÉLÉVRE 3 PENGŐ
EGYES SZÁM ÁRA 60 FILLÉR

XXXI. ÉVFOLYAM

5. SZÁM

1935. MÁJUS

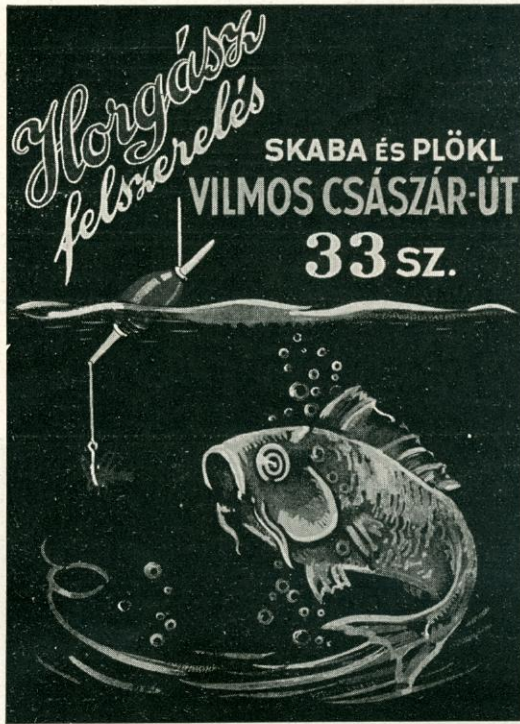
A KERTI-LILIAMFA VIRÁGA.

Vajda László felvétele.

TARTALOM:

Rapaics Raymund dr.: Vadgesztenye.
Pénzes Antal dr.: Madárvilág a Lágymányoson.
Kilián Zoltán: A fényképező postagalamb.
Boroviczény Aladár: Az erdeisalotka tavaszi vadászatáról.
Éhik Gyula dr.: Május.
Magyar Vadásztrofeák Tára.

Rapaics Raymund dr.: Liliomfák.
Pongrácz Sándor dr.: Négy harmadkori emberszabású majom a Szivalik-hegységéből.
Szalay Béla dr.: A kőszálikecske.
Rövid közlemények.
Mi ujság az Állatkertben?
Hankó Kató: Méhecske.

BUSCH

a nagyqualitások

CIRKUSZA

a világ minden tájáról származó
hatalmas személyzetével és óriási állatállományával
bevonult Budapestre.

A jelenkor legnagyobb méretű

cirkusz-szenzációja.

A legjobb műsor,
melyet Budapesten valaha láttak.

Minden szám

UTÓLÉRHETETLEN

Jegyelővétel kizárólag Központi Színházjeggy Irodában VI., Teréz-krt 5.
Telefon: 11-1-11, 11-1-12, 11-1-13, 20-0-00, ahol kívánságra jegyét
egyszerű telefonmegrendelésre is címére küldik.
Cirkuszpénztár: Telefon: 20-0-11, naponta 10 órától állandóan nyitva.
Igazgatósági telefon: 18-3-35

GUNDEL

állatkerti vendéglői
kiváló konyháiról közismertek

P O L G Á R I Á R A K

Z E N E

Éttermei és terrasza a Gellért-szállóban a vidékről
felranduló közönség és külföldi látogatóknak
kedvelt szórakozási helye.

SCHREIER BÉLA

kereskedelmi részvénytárs.

BUDAPEST

VII., Izabella-utca 34. sz.

Tel.: 43-8-49 és 32-0-52

Vesz és elad

mindennemű szalás és
szemestakarmányt,
örleményféléket, gabona-
neműeket, fűszert, hűve-
lyes és gyarmatárut.

Új nagy főárjegyzék, mely növényárjegyzéket is tartalmaz, ingyen és bérmentve!

Mauthner Ödön

Fennáll
több mint
60 éve!

magtermelő és magkereskedelmi részvénytársaság

Központ: Budapest, VII., Rottenbiller-utca 33.

Fióküzlet: 1. számú
IV. KER., KOSSUTH LAJOS-UTCA 4.,
a Ferencrendiek templomával szemben

Telefon: 89-2-15

Telefon: 46-3-65

Sürgőny cím:
Mauthnerek

Fióküzlet: 2. számú
VI. KER., VILMOS CSÁSZÁR-ÚT 59.,
a Nyugati pályaudvar közelében

Telefon: 29-1-94

VADGESZTENYE.

Vadas Ernő felvétele.

VADGESZTENYE.

Írta: Rapaics Raymund.

Nem mondhatnám, hogy valami nagyon szerencsés nevet visel, mert különös dolog, hogy Magyarországon azt a gesztenyét nevezzük szelídnek, amely nálunk őshonos és vadon nő, ellenben az idegen földről származó s nálunk csak ültetéssel szaporítható fajt, amely még csak nem is rokona amannak, vadgesztenyének tiszteljük. Ha értelmet és következetességet kereshetnénk a nevekben, követhetnők *Borbás Vincé*-t, aki a vadgesztenyét szép virágzatáról bokrétafának nevezte el. Csak-hogy a növénynevekben sem kell okvetlenül értelmet és következetességet keresni, el kell fogadni a közönségesen használt neveket, ennél-fogva maradok a vadgesztenye mellett.

Ezzel a fával nemcsak azért érdemes közelebbről megismerkedni, mert az udvarok, kertek és utak kedves, árnyékos lombosfája, sőt még bokrétaszerű szép virágzatának megelezésével sem merítjük ki érdekességét, hanem foglalkoz-nunk kell történetével és hazájával is, ezek a kérdések is hozzátartoznak a vadgesztenye természetrájához.

Manapság sokan talán már el sem hiszik, hogy a régiek a vadgesztenyét egyáltalában nem ismerték, sőt a középkor sem tudott róla. Csak akkor válik a neve ismertté, amikor a XVI. században a Balkánt járó követek és szakemberek Konstantinápolyban felfedezik és magját elhosszú a bécsi udvarba. Az első hírt 1565-ben *Pierrandrea Mattioli* olasz orvos közölte róla. *Mattioli* 1554-től tíz évet töltött Prágában Ferdinánd főherceg udvarában, s ott szorgalmasan tanulmányozta az érdekesebb és újabb növényeket. Korának híres tudósai közé tartozott, akinek az utazók gyakran küldtek adatokat, új, még ismeretlen növényeket. Ezeket annak a kornak jellegzetes növény-tani szakirodalmában a világhírű ókori orvos, *Dioskurides* gyógyszeratanához írt megjegyzéseiben ismertette. Ennek az »Annotationes« című munká-jának sok kiadása több európai nyelven jelent meg.

A »Megjegyzések« című munka 1565.-i kiadá-sában a gesztenyeről szóló fejezetben olvasunk először egy keleti-vagy lógesztenyeről (*Castanea orientalis sive equina*), ez pedig a mi vadgesztenyénk.

Másfélvszázados vadgesztenyefa Győrött, a Torkos-ház kertjében.
Torkos Ferenc felvétele.

»A természet — írja *Mattioli* — a keleti tájakon másféle gesztenyét is teremtett, amelyet, amennyire látom és olvasom, sem a régiek, sem az élők nem említenek. Ez a gesztenyefa tekintélyes termetű, ötlevelű, de levele nagyobb a hosszú emberi kéznél, sőt még a ricinus levelénél is, hosszú és vékony nyélre illeszkedik. Az ágak csúcsán sündisznószerű termések vannak, ezek akkorák, mint a mi gesztenyéinké, verhenyes színűek, a kopáncsok keményebbek és erősebbek, a tüskék száma kisebb, de nagyobbak és erősebbek, sárgállók. A termésben egy mag van, hasonló a mi gesztenyéinkhez, de nagyobb és gömbölyűbb, héja feketéllő, továbbá alsó részén, amely a termés-héjjal összeköti, fehéres... A konstantinápolyiak ezt a gesztenyét lógesztenyének nevezik, mert a hurutos és kehes lovakkal többnyire ezt etetik, hogy segítsenek rajtuk. A növény egy ágát tüskés termésével Konstantinápolyból küldte meg nekem *Gulielmus Quackalbeen*, flandriai orvos.

Ezt a leírást *Mattioli* könyvében elég jó rajz is kíséri, ezzel az európai növénytan tudomány a vadgesztenyét megismerte és miként *Clusius* bécsi vadgesztenyéjének története bizonyítja, az új fa elég nagy feltűnést keltett. Ugyanis két évtizeddel azután, hogy *Mattioli* Prágában időzött, ennek a századnak másik nagy növényismerője, a belga *Clusius* Bécsben tanulmányozta a Keletről, főképen a Balkán-félszigetről érkező növényújdonosságokat. *Clusius* a bécsi udvar révén jól ismerte a Konstantinápolyba utazó császári követeket s azok

küldtek is neki vadgesztenyemagvakat, ezek közül egyet el is ültetett annak a háznak udvarán, ahol lakott, de 1588-ban, amikor vadgesztenyefácskája már tizenkétéves volt, el kellett hagynia Bécsset és nem láthatta meg a vadgesztenye virágját és friss termését. A konstantinápolyi követeknél is hiába kérdezősködött, nem kapott tőlük felvilágosítást, milyen a vadgesztenye virága. Mindezt részletesen leírta egyik növénytan munkájában, abban még most is olvashatók feljegyzései a vadgesztenyeről.

A XVII. században a vadgesztenye szerte Európában elterjedt, eleinte a kastélykertekben, később a városokban és az utak mellett is kezdték ültetni. Magyarországon is a XVII. század őrzi a vadgesztenye első emlékét. Nem lehetetlen, hogy az első magyar vadgesztenyefa *Clusius*

magvai valamelyikéből kelt. Ez az első magyarországi vadgesztenyefa ugyanis *Heindel Ferdinánd*, pozsonyi ügyvéd kertjében zöldséget, amint azt *Heindel* kertjének *Bél Mátyás* által készített növényjegyzékéből tudjuk. *Heindel* kertje Pozsonyban vetekedett a növényfajok gazdagságában a híres primási kerttel, ezért érthető, hogy olyan növényritkaság is díszlett benne, amilyen akkor a vadgesztenye volt. *Heindel Ferdinánd* korát félszázad választja el *Clusius* korától, ámde éppen *Clusius*-nak a magyarországi ritkább növényekről írt munkájából tudjuk, hogy a híres belga növénykutató Pozsonyban megismerkedett *Heindl András*-sal, aki akkor Pozsonyban gyógy-

A győri Torkos-ház vadgesztenyefájának törzse. Ennek kerülete 4.92 méter.
Torkos Ferenc felvétele.

szerész volt. A történelem *Heindl András-t* *Heindel Ferdinánd* ősenek tartja, ezért nem lehetetlen, hogy a pozsonyi vadgesztenye *Clusius* ajándékozta magról kelt.

Mattioli és *Clusius* adatai nyomán a vadgesztenye hazájáról évszázadokon végig csak annyit tudtak, hogy valahol Konstantinápoly környékén kell keresni. Ámde sem azt, hogy hol nő vadon, sem azt, hogy miként jutottak az első magvak Konstantinápolyba, sokáig nem is sejtették, ezért sokat találgatták, hol lehet a vadgesztenye hazája; egyesek Kisázsia, mások Középázsia, sőt némelyek Indiát gondolták, de bármilyen biztos adat nélkül, mert a növénygyűjteményekben hiába keresünk Ázsiában vadon nőtt vadgesztenyét.

Végre amikor a múlt század második felében a Balkán növényzetének közvetlen és pontosabb kutatása is megkezdődött, kiderült, hogy a vadgesztenye a Balkán-félsziget őshonos, bennszülött fája. Az első, aki a vadgesztenyét Görögország északi felében a természetben felkereste, *Heldreich*, a görög növényvilág ismertetője volt, beszámolója 1879-ben jelent meg, s ebben a vadgesztenye hazájának a Chelidodoni-hegységet jelöli meg, ahol 1000—1300 méter magasságban nő más balkáni fák társaságában. Később, de már századunkban, Bulgáriában is találtak őshonos vadgesztenyeerdőket a Deroiski-Balkán-hegységben.

A vadgesztenye tehát a Balkán-félszigeten aránylag kis területen honos. Ez a körülmény annál érdekesebb, mert a balkáni vadgesztenye, amely, mint tudjuk, ma a tudományban az *Aesculus hippocastanum* nevet viseli — utóbbi szó nem más, mint a »lőgesztenye« kifejezés görög fordítása — közelebbi rokonságban szegény; egyetlen testvérfaja az *Aesculus turbinata* messze Keletázsia, Kínában és Japánban él. Távolsági rokona több van. Ilyenek Ázsiában és Amerikában is élnek, például a most már szintén gyakran ültetett pirosvirágú vadgesztenye (*Aesculus pavia*) Északamerika keleti felében honos, de ezektől a balkáni vadgesztenye már régebben elszakadt s a növényföldrajznak éppen azt kell megmagyaráznia, miként élhet két testvérfaj olyan messze egymástól, mint a balkáni meg a keletázsiai vadgesztenye. A magyarázat csak az első pillanatban látszik nehéznek. Több más hasonló rokonsági párt ismerünk a Balkán és Keletázsia növényfajai között, például a nálunk a kertekben korai virágzásával kitűnő aranyfa (*Forsythia viridissima*) Kínában honos, testvérfaját pedig a Balkánon fedezte fel *Degen Árpád*. Testvérfajoknak ilyen szétszakadása úgy történt, hogy régi időkben — ezeknek a fajoknak esetében a földtani harmadkorban — még folytatódólag volt a két vagy több testvérfaj által lakott terület, de később a jégkorszakban a közbeeső, főként északibb tájakon kivésztek ezek a fajok, ezért a testvérfajokat most óriási távolság választja el egymástól azokon a helyeken, ahol még manapság is élnek.

Mint hogy a vadgesztenye Európában jól tenyészik és könnyen szaporítható, a kertekből kiültették az erdőkbe is, néhol el is vadult. Hasznosítani is igyekeztek, régebben gyógyszernek, újabban keményítőnek. A XVIII. század elején például

Virágzó vadgesztenyefa Budapesten az Erzsébet-téren.
Pénzes Antal dr. felvétele.

a kergét kinin helyett ajánlották, de erre a célra nem vált be. Fája sem mondható értékesnek, mert — bár jól fényesíthető — nagyon lágy és nem tartós. Magját eleinte állati takarmánynak ajánlották, például Magyarországon is a Pesten megjelent »Patriotisches Wochenblatt für Ungern« II. kötetében 1804-ben egy cikk jelent meg a vadgesztenye számos hasznáról, s a szerző egyebek között azt állítja, hogy a vadgesztenye magja a lovak, disznók, juhok, kecskék és szarvasmarhák számára jobb táplálék, mint a tölgy- és a bükk-makk.*) Valóban, a vadgesztenye magjában igen sok a keményítő, sőt olaja is használható lenne étkezésre, csak az a baj, hogy a *saponin* nevű vegyület az egész magot keserűvé teszi. Maga, a saponin szappanpótlónak használható. A háborúban a németek sokat foglalkoztak a vadgesztenye magjának feldolgozásával, a keményítő, olaj és a saponin szétválasztásával, de rendes időkből az erre fordított munka és költség lehetetlenné teszi a vadgesztenye gazdaságos kihasználását. Szépsége és árnyékotadó lombja azonban ma is az ember barátságára érdemesítik.

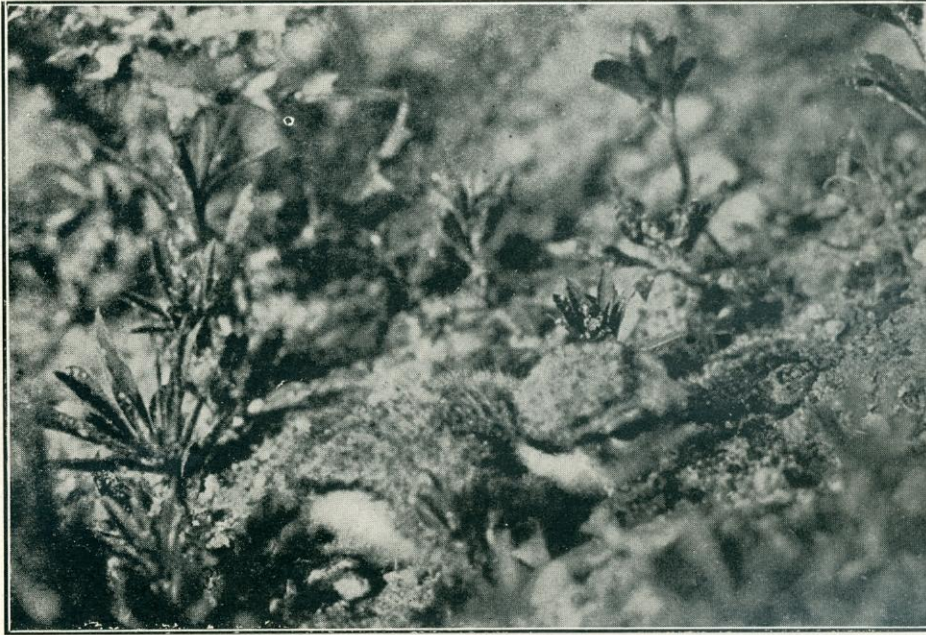
Nem ér nagy kort, azt tartják, hogy legfeljebb két századot él, törzsének kerülete ekkor öt—hat méter.

*) A vadgesztenye magját az állatkertek is felhasználják takarmányozásra. Például a budapesti állatkert télire évenként 400 métermássa vadgesztenyét szokott vásárolni a következő állatok számára: gímszarvas, vapítiszarvas, dámszarvas, pettyes-szarvas, számbárszarvas, szikaszarvas, disznószarvas, tarandszarvas, muflon, saanenvölgyi-kecske, tárkecske, sörényesjuh, rackajuh, cigájajuh, friz-juh, zsirosfarkú-juh, karakuljuh, feketefejű-juh, német parlaji-juh, merinói-juh, angorakecske, magyar szarvasmarha, tevé.

MADÁRVILÁG A LÁGYMÁNYOSON.

Írta: Pénzes Antal dr.

Budán, a műegyetem és a vasúti összekötő-híd között, a világvárosi forgalom tőszomszéd-ságában, séta közben a madárvilág sok érdekes tagját figyelhetjük meg.

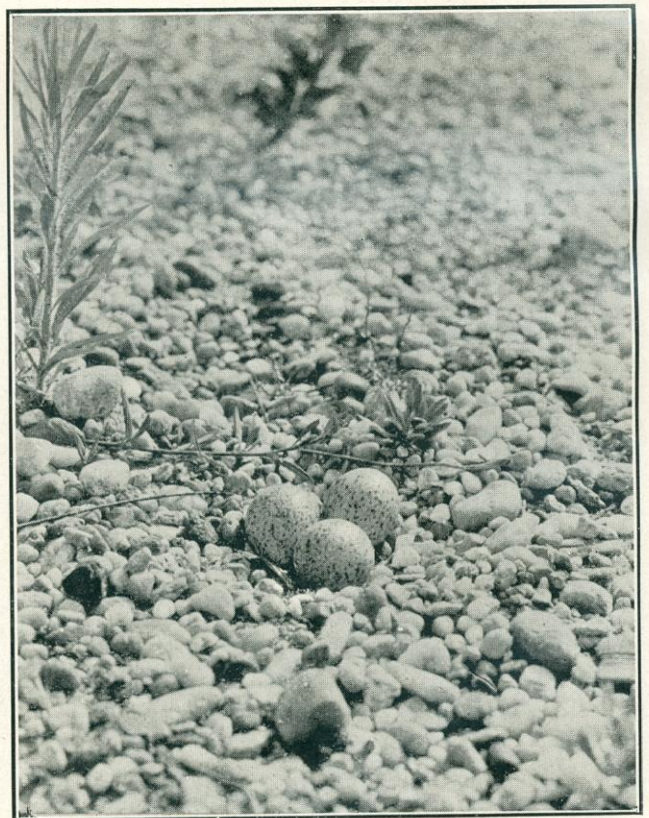
Kis-lile (*Charadrius dubius*) pelyhes fiókája a Lágymányoson.
Pénzes Antal dr. felvétele.

Ha az új hídfő töltésterületén járunk, előttünk futkosnak az alig pacsirtanagyságú *kis-lilék* (*Charadrius dubius*). Füttyölgetnek, illegetik magukat. Utánuk megyünk. Messzire elcsalnak bennünket a közelünkben lapuló fiókáiktól vagy tojásaiktól. Amikor már 100–150 méternyire elkerültünk, hirtelen szárnyra kapnak és visszarepülnek kiindulási helyükre; ha ilyenkor visszanezünk, gyakran észrevehetjük, hogy számuk meggyarapodott; a lelapult, elrejtőzött fiókák szüleik hívására felkelnek, mozognak, szaladgálnak.

Ez a meglapulás náluk életbiztosítás, mert ezen a fáatlan, kavicsos, kopár területen csak ez védi meg a repülni még nem tudó fiókákat az észrevevés ezer veszélyétől. El is megy mellettük sok ember, állat; mozdulatlanul símulnak a puszta kavicsához vagy valami kis kőrő tövéhez, még akkor sem mozdulnak el, ha a sötét fényképezőgépet szegezzük nekik. A kis-lile nem készít fészket, csak a puszta földre, a kavicszemek közé rakja pettyes, szürkés tojásait. Nem ül rajtuk állandóan, nagyrészt a nap melegére bízza a kikeltést. Annyira biztos tojásai védőszínében, hogy a tojásokon nem lapul meg, hanem nyugodtan mozgolódik, nézeget, forgatja fejét, pedig az öregek tollazata már nem olyan földszínű, mint a fiataloké, de ha felriasztják a tojásokról, azok teljesen egybeolvadnak a környezet színével, észrevétlenek maradnak. A tojásain ülő madártól alig voltam 25 méternyire, nyolc-tíz méternyire pedig egy nagyobb munkáscsapat

a vasúti kocsikból hányta ki a töltésre szánt földet. A gondviselő természet azonban előrelátóbb, tudja, hogy ez a kis gondtalan madárka veszélyes, áradásos, kopár területeken rakja le tojásait, ezért egyszerre csak két-három tojást érlel meg, úgyhogy a nyár folyamán különböző időkben költhet, ha az első tojások esetleg elpusztultak. Például tavaly is június vége felé láttam, sőt fogtam anyányi tollas fiókát, július 12-én pedig nyolc centiméteres pelyhes fiókát és a tojásokat fényképeztem.

A mezei- és házi- verebek, búbospacsirták között, a törmelékes, gázos helyeken, fehér-foltos farktövével feltűnik a *hantmadár* (*Saxicola oenanthe*), fel-felugrál egy-egy magasabb szemetes téglatörmelék-kúpra, aztán sietősen keresgélve ismét eltűnik. Ez is csak vendég itt, az emberi művelődés romterületein.

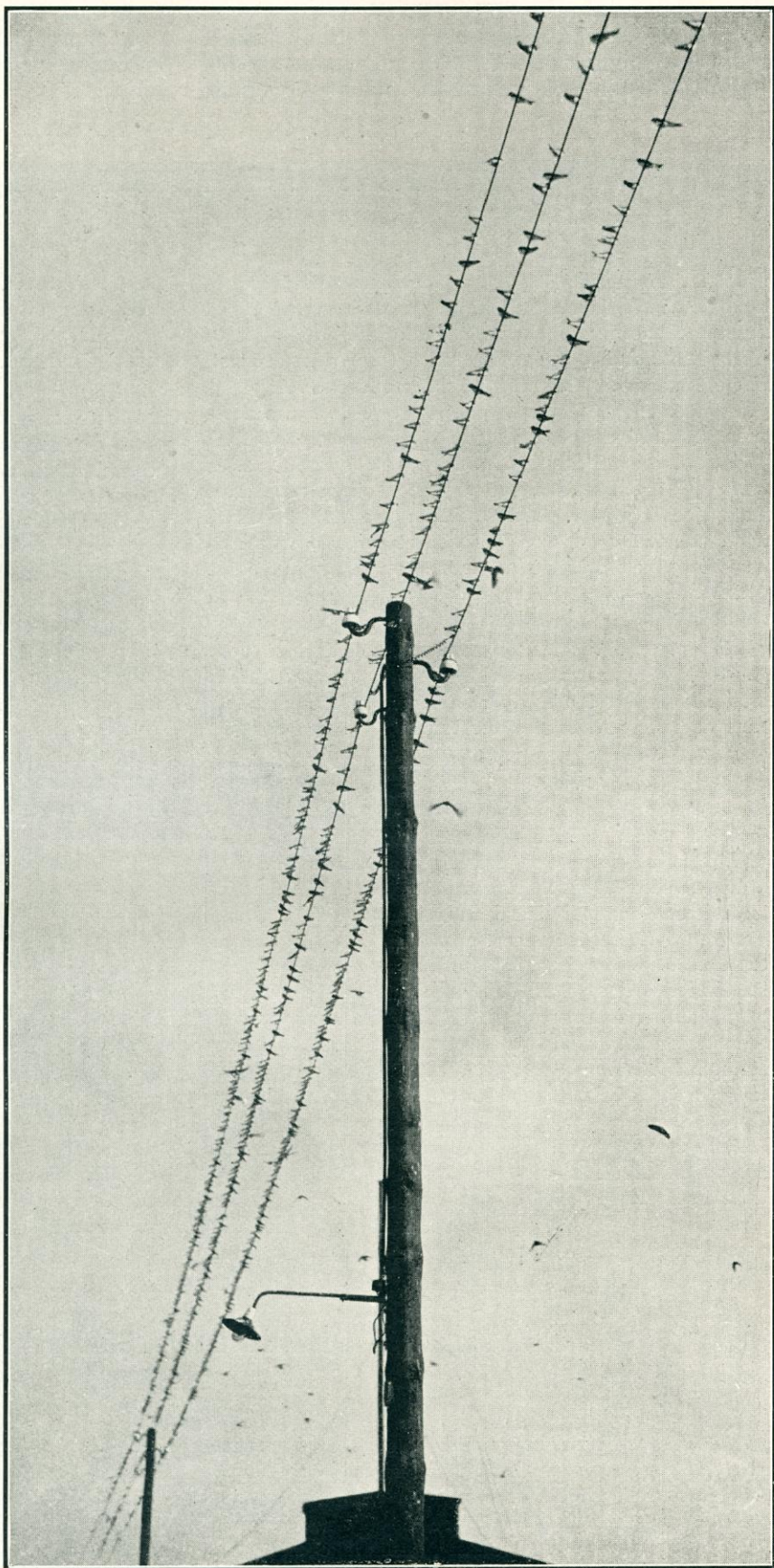

Kis-lile tojásai a Lágymányoson. Pénzes Antal dr. felvétele.

A tó és a Duna fölött fecskék, legtöbbször *füstifecskék* keringnek, vitorláznak. Tavaly nyáron azonban nagyon sok *partifecske* (*Clivicola riparia*) is jelentkezett. A part mentén a villanyvezetésekre telepedtek sűrűn egymás mellé; számukat átlagos olvasással 3000—3500 darabra becsültem. Ilyen nagy tömegüket még nem figyeltem meg; az első években 40—50 párra emlékszem. A madárbúvárok szerint a pesterzsébeti költésterületről jöttek errefelé gyakorlatozni. Hogy azonban mi az oka ilyen tömeges megjelenésüknek, azt ma még nem tudják biztosan megállapítani. Ahogy tavaly a vadállomány nagyarányú szaporodását a meleg tavasszal magyarázták, úgy ebben az esetben is kedvezően befolyásolhatta az enyhe tavasz tömeges megjelenésüket. De egyik tényezőnek hajlandó vagyok *Mussolini* bölcs rendelkezését elfogadni, aki két éve szigorúan megrendszabályozta az olasz madárvonulás lelketlen vámszedőit. Mindenesetre még több évig folytatott pontos megfigyelésre lesz szükség, hogy rendeleteinek hatását meg lehessen állapítani; a statisztikai adatok megállapításához az ilyen tömegfényképek tehetnek majd jó szolgálatot.

A Duna fölött vijjogó, rikácsoló dankasirályok között egy-egy nagyobb szürkéstollú, sárgáslábú sirály, valószínűleg az *ezüstös-sirály* (*Larus argentatus*) vadászat.

Majd négy kerregő, villásfarkú, pirosló csőrű *küszvágócsér* (*Sterna hirundo*) repül el fölöttünk. Ezen a tájon nem igen látni őket, a Balaton mentén azonban jobban ismerik ezeket a szép, de örökösen lármázó madarakat. Egy pár szürkegém száll lomha szárnycsapásokkal a Dunamenti raktárépületek felé. 1929-ben, amikor a tó nem volt annyira feltöltve, a közepén levő nádas szigeten hetekig tanyázott négy-öt szürkegém a tó halászbérlőjének legnagyobb örömeire. Ezen kívül a távcöves, vagy jószemű ember még sok más madarat is megfigyelhet, külö-

Partifecskék (*Clivicola riparia*) a Lágymányosi-tó mentén. Pénzes Antal dr. felvétele.

nösen tavasszal és ősszel, amikor a lapos, iszapos tóparton seregestül sétálnak az átvonuló cankók, sárszalonkák, barázdabillegetőik.

Ezzel a néhány sorral nem akarok ennek a kedves világnak emléket állítani, hanem szeretném a városrendezés hatalmas urainak figyelmét

felhívni arra, hogy a nagy rendezésben, egyengetésben hagyjanak egy kis szigetet ezeknek a mozgó, élő, csipogó apróságoknak is, hogy a közművelődés városi sivatagában eltikkadt embernek lelki felüdülést adhassanak.

A FÉNYKÉPEZŐ POSTAGALAMB.

Írta: Kilián Zoltán.

Eltűnik-e a világból a postagalamb dicsősége és használata? A világháborúban még megkapta a vitézségi érmet, de azóta a Föld hátán rádiótornyok nőttek és a rövidhullámú rádióadók teljes megbízhatósággal, tökéletes zavartalansággal közvetítik a híreket. A postagalambnak ellensége támadt abban az elemben, amelyben gyorsaságával és csalhatatlan tájékozódási ösztönével olyan sokáig uralkodott. A postagalamb évezredeken át nyílegyenesen, a legrövidebb légi úton olyan csodálatos biztonsággal repült haza, mintha valami gumiszál húzta volna. Ez a biztonság most megingott, a galamb a rádiótornyok közelében elveszti az annyit csodált tájékozódó ösztönét. Amíg az adóállomás sugárzása működik, nem találja meg az útját.

Ha ez a kedves madár mint hírszolgálati tényező a legkorszerűbb műszaki eredmények folytán veszített is teret, más oldalról meg nyert, mégpedig a fényképezés manapság nagyon divatos területén.

A fényképező postagalamb német eszme. A Taunus-hegységben lakó *Neubrunner* nevű gyógyszerész jutott először arra a gondolatra, hogy postagalambjaira kis fényképezőgépet szerel. A postagalamb nagyon megbízható fényképező; ha számításunk szerint például 10 óra 42 perc 37 másodperckor Eger fölött kell lennie, akkor az erre az időpontra beállított önműködő kapcsoló fel is veteti Eger képét, mert a galamb ebben az időben ott lesz. Az említett gyógyszerész még a távbeszélő általánossá válása előtt a Taunus-vidéken rendszeres postagalamb-vényforgalmat feremtett. Ha valamelyik faluban vagy majorban valaki megbetegedett, az orvos galambbal vénymásolatot küldött a gyógyszerésznek, aki az orvosságot emberével azonnal elküldte a jelzett helyre. Könnyű gyógyszereket galambok is vittek. *Neubrunner* nagyobb gyógyhelyek és gyógyszerháza között szintén megszervezte ezt a repülő-vényforgalmat; a galambok a vényeket levágott régi kesztyűujjakban vitték. Az öreg *Neubrunner* utóda, fia, folytatta ezt a módszert. Egyik galambja egyszer eltévedt a sűrű

ködben és csak négy hét múlva került haza. A gyógyszerész nagyon kíváncsi volt, hol tölthetett a galamb ennyi időt. Egyszer csak eszébe jutott, hogy a galambra szerelt fényképezőgépet mindent elmondana.

Eleinte a galamboknak sehogyan sem tetszett a rájuk szerelt fényképezőgépet, tiltakoztak ellene. A gyógyszerész azonban rászoktatta őket: a makrancoskodókra kényszerzubbonyt adott és csak azokra a galambokra szerelt fényképezőgépet, amelyek új munkakörükben barátságosan viselkedtek. Ma már igen büszkék a galambok fényképező szerepükben, szinte hozzá vannak nőve a mellükre erősített fényképezőgéphez.

A múlt század derekán a *Reuter-ügynökség* a postagalambokat rendes hírhordói szolgálatra alkalmazta, sőt tőzsdeárfolyamokat küldözgetett velük. Amikor *Reuter* először ajánlotta fel postagalambos hír- és közgazdasági postagalambszolgálatát a londoni »Times«-nek, nevettek rajta, de egyhónapi ingyenes szolgálatba mégis beleegyeztek. Ez az egy hónap teljesen elegendő volt a postagalambhírszolgálat ellenzőinek meghódítására. *Reuter* legnagyobb ilyen diadalát 1859-ben aratta, amikor az egész világ türelmetlenül várta III. Napoleon beszédét az osztrák-francia kérdésben. Két órával a beszéd elhangzása után a galambok a lemásolt beszéddel már Londonban voltak és az a lapok déli kiadásában már megjelenhetett. A siker arra indította *Reuter*-t, hogy olyan postagalambvilágpostát szervezzen, amilyen *Nureddin* perzsa sah idejében, Krisztus után 1200 körül volt (ezt is a tatárjárás pusztította el). *Reuter* tanulókat küldött Perzsiába, a postagalambszolgálat őshazájába, de a cári Oroszország megakadályozta munkájukat. Nem akarták, hogy az angolok keleti hatalma ezzel is erősödjék.

A postagalamb nem veheti fel a versenyt a rádió-sugarakkal, de talán éppen a rádióhullámok által okozott zavara leplezi le sokezeréves titkát, ez adja meg csodálatos képességeinek magyarázatát.

AZ ERDEISZALONKA TAVASZI VADÁSZATÁRÓL.

Írta: Boroviczény Aladár.

A *Magyar Vadászujság* 1935 április 15-i száma vezető helyen »egy melegszívű igazvadász« panaszait közli »Az állatvédelmi törvény és az emberiség mindenkit kötelez« címmel. A cikk címe helyes. De nagyot téved a »melegszívű igazvadász«, amikor cikkében a tavaszi szalonkahajtásokat »vadásziatlanok«-nak mondja; ezen a kifejezésen, úgy vélem, a német *unweidmännisch* fogalmát érti, vagyis azt, hogy vadászat-állattani szempontból helytelen — hogy ne mondjuk, ember-

telen dolog — tavasszal a szalonkára hajtókkal vadászni.

Erről a kérdésről a szaksajtóban már olyan sokat vitatkoztak, hogy minden hozzászólás feleslegesnek látszik. Ha nemzetközi határozattal egész Európában — de mindenekelőtt a Balkánon — betiltják a tavaszi szalonkahajtást, ám helyes, de akkor nemzetközileg kell a szalonka vadászati idejét is szabályozni, mégpedig akként, hogy költő szalonkára valóban ne essék lövés.

Mert ha már történik valami intézkedés, akkor az oldja meg a feladatot! Ugyanakkor pedig, amikor a hajtóvadászatot el akarták tiltani, a lesen való vadászatot április végéig engedélyezték.

A szalonka élete titokzatos és állattani szempontból még sok mozzanata ismeretlen. Bizonyos tényeket

azonban tudunk, s mielőtt a kérdés részletes tárgyalásához fognék, szabadjon ezeket felidézniem.

A szalonka dürgése a tavaszi vonulás idejére esik. A nőstény ott ül le költeni, ahol vonulás közben megéri benne a tojás. Biztosan tudjuk, hogy az erdei szalonka egész Európában, a Balkántól fel, Skandiná-

Angliában, Wales-ben, erikás bozótban fészkelő erdeiszonka. *Arthur Brook* felvétele ; beküldte *Studinka László*.

viáig mindenütt költ. Az esti és hajnali húzás azonban nem csupán a dürgés jelensége, hanem biztosan megállapított tény, hogy a költő szalonka éppen az esti és hajnali húzás idején táplálékszerzés céljából kel fel a fészekről. Boszniában, Magyarországon, Csehországban és Németország nyugati részén volt alkalom megállapítani, hogy a költő szalonkák naponta pontosan a húzás idején fészükéről szárnyra keltek és — részben hangosan — kétszer-háromszor húztak fel s alá a fölött az erdő rész fölött, amelyben fészük volt. De a legfontosabb a dologban az, hogy a vonulás kezdete után két héttel találtam itt Magyarországon, Ausztriában és Németországban is költő szalonkákat. Tehát a szalonka költési időszaka éppúgy változik, mint vonulásának ideje, vagyis, ha a szalonkák korán érkeznek hozzánk, korán is költenek, ha későn érkeznek, a költési időszak is később kezdődik, de mennél később érkeznek meg, annál korábban talál az ember érkezésük után már költő madarakat.

Ezekből a tényekből, a vadászias érzésből merített észszerű következtetés az, hogy nem lehet a szalonka vadászati, illetve kímélési idejét a naptár szerint helyesen megállapítani, nemcsak Magyarországon, de a világon sehol sem.

A mondottak további észszerű következményei ezek: ha a tavaszi hajtóvadászatot betiltják és csak lesen engedik a szalonkát lőni, de vadászatát kiterjesztik arra az egész időre, ameddig a vonulás tart, természetesen lövésre kerül a legtöbb költő szalonka, mert azok a szalonkák, amelyek tojásan ülnek, négy hétig, ameddig a költés éppen tart, minden este ugyanazon a helyen biztosan húznak.

A büszkén dícsért, emberies hajtóvadászati tilalommal tehát nem érjük el azt, amit akarunk, mert megkímélünk ugyan néhány száz nálunk átvonuló szalonkát, de lövésre engedünk sok olyant, amely éppen itt költött volna ki néhány száz fiókát. Az intézkedés eredménye tehát semmi.

Azt hiszem, vadászember előtt az a kérdés, hogy a vadászat egyáltalán megengedhető-e és »emberies«-e, nem lehet vitás. Ha »emberiesen« és »vadásziasan« vadászunk, akkor az helyes. Mi hát a kifogás a tavaszi szalonkahajtások ellen? Talán az, hogy ez a vadászat ivarozás közben történik? Ez a kérdés sem vitatható vadásziaság szempontjából, mert hiszen a dürgő fajdikakas, a sípra ugró őzbak, a bőgő szarvasbika vadászata éppen olyan »emberies« és »vadászias« akár a hajtott fogoly vagy fácán lövése. — Hiszen éppen ezért engedjük meg a szalonka lövését lesen — hallom már előre a

»melegszívű igazvadász« feleletét. E szerint tehát ezzel a kérdéssel rendben vagyunk és rátérhetünk a tavaszi hajtóvadászat tárgyalására.

Ha a szalonkát április közepéig vagy éppen végéig lesen lövöm, sohasem fogom tudni, nem lőttem-e sok költő szalonkát, ha azonban a szalonkás helyeken hajtókkal vadászom, észre kell vennem és észre is veszem azt az időpontot, amikor a szalonkák költeni kezdenek. Ekkor természetesen minden »igazvadász« és igazi vadász be is szünteti a hajtóvadászatokat, de beszünteti a lesen való lövöldözést is. Somogy megyében az utóbbi öt évben kétszer találtam március 26-án tojásan ülő szalonkát, viszont volt olyan év, amikor április eleje előtt még egyetlen szalonka sem volt az országban.

Az emberieség és igazvadásziasság szempontjából csak egy helyes megoldás képzelhető el, mégpedig az, hogy a költési időszak előtt a vadászat szabad legyen, a költési időszakban ellenben a vadászat minden módjának szünetelnie kell. A naptári határnapokhoz kötött tilalmi idő a szalonkára a vadásziaság szempontjából helytelen, de csakis ez a helytelen, nem a hajtás. Mert maga a hajtás bizony kifogástalan vadászati mód minden vadra, helytelen csakis a hajtás időpontja lehet, ha az a költési időszakra esik.

A helyes megoldás, amelyet minden igazvadász lelkiismeretesen keres, annak a lehetőségnek megakadályozása, hogy az erdeiszalonkára a költési időszakban vadásszanak. Ennek a helyes törekvésnek volt a téves megnyilvánulása a hajtási tilalom, a lesen való lövésnek pedig megengedése.

Mert még egy, ma már biztosan megállapított tényt kell meggondolnunk; nem helytálló az a vélemény, hogy a hangosan húzó szalonka mind hím s hogy a párosan húzók közül az egyik hím, a másik nőstény vagy mind a kettő hím. Ezidén tudományos boncolással újból megállapították, hogy a párosan és hangosan húzó szalonkák mindketteje nőstény is lehet. A húzáson tehát akár egyedül, akár párosan, akár némán, akár hangosan húzó szalonkák egyaránt lehetnek nőstények és hímek és éppen olyan nehezen különböztethetők meg lesen, mint hajtásban.

A vadászias megoldás tehát csak egyféle lehet, mégpedig az, hogy a tilalmi idő nemzetközileg ne naptárszerűen állapíttassék meg, hanem a szalonkák bizonyos területre, illetve vidékre való megérkezése után számított két hét eltelte után kezdődjék. Ha ezt elértük, nem kell a hajtóvadászatot téves indokolással betiltanunk, de a költő szalonkát mégis megvédtük.

M Á J U S.

Írta: Éhik Gyula dr.

Hónapokig számláltam a napokat, vártam a májust, az erdő tavaszi kibontakozását. A hosszú télen sokszor elfáradtam az íróasztal mellett; ha a májusi erdőre gondoltam, fáradtságom elmúlt, fokozott erővel folytattam munkámat, dolgoztam előre, hogy a tervezett kirándulásnak ne lehessen akadály. Gondjaimat a májussal hessegettem el magamtól, mindig sikerrel. Naponként lestem az időjárást és találgattam, milyen lesz az erdő a ködös tél és hűvös tavaszkezdet után. Pihenést, szórakozást, örömet, felfrissülést a májustól

vártam. Nem hozhatott meg mindent, mert nagyon sokat vártam tőle, hozott azonban felfrissülést és békés megnyugvást.

Az első napokon kissé szeles, de szép időben jártam az erdőt. Kint voltam kora hajnaltól késő estig, napközben csak ebédelni mentem haza. Többször megessett, hogy hajnalban felkeltem, de azzal feküdtem vissza, hogy kár ilyen időben az üdítő reggeli álmodni feláldozni. Tíz perc múltán újból felkeltem, s volt nap, amikor másfélórát gyakoroltam a felkelést és visszafekvést,

míg végre beláttam, hogy a májusi erdő varázsát a legrosszabb időjárás sem tudja lelkemből kiölni. Néhány nap mulva zuhogó esőben sem gondoltam az otthonmaradásra, legfeljebb bosszankodva áztam, fáztam és cuppogtam a sárban az erdőig.

Az erdei lak környékén, az öreg fák alatt, megállok szemlélni. Csókák, kékvarjak lármásan veszekednek egymással, fészkelésre alkalmas, egy-egy faodon. Az egyik faoduból költő csóka kandikál ki; konok elszántsággal ül fészken, s arcáról leolvasható, hogy »ez az odu az enyém, ezt nem adom«. Egy másik odu bejáratán kékcsóka terpszekedik, testével védi a bejáratot, párja pedig az éktelenül lármázó, csekkegő csókákkal viaskodik. A kékcsóka nem ül otthonosan az oduban, látszik, hogy új honfoglaló és még nem biztos a dolgában. A forrás mellett egy ledőlten szárú fenyő ágai között énekesrigó rakott fészket; illő távoból sokáig nézegetem belülről művészen sárral, nyállal gömbölyűre tapasztott otthonát. Hatalmas bükkfa mellett állok, tövén kétujjnyi keskeny hasadék van; vidám, bohó kékcinke surran a hasadékba, hogy puha fészket rakjon tojásai, kis fiai számára. Egyszerre csak vakond szalad át a tisztáson. Elcsodálkozom! Mit keres ez a föld alatt élő állat a föld felszínén? Izgatott szaladása, szaglálódva keresése elárulja, hogy a magányosan élő vakond szívét a májusi szerelem láza hevíti, leendő párját keresi izgatottan. Kószálásaim közben délelőtt egymásután kétszer találkozom párját kereső vakonddal.

Az erdőben egy helyen őz riaszt. Dobogó szívvel lapulok egy fához és lesem, hogy merre ment. Csak világos tükrét láthattam egy pillanatig. Amíg az őz után bámulok, egy fűzike ugrál körülöttem a faágon. Nézem és látom, hogy fűszálat cipel piciny csőrében. Vajjon hova rakja fészket? Hiába várom, nem jön közelebb. Kérdően néz rám: megyek vagy nem? Majd elejti a fűszálat és hívó szavára a hím is megjelenik. Ketten kíváncsiskodnak, csipognak, nyugtalanoknak körülöttem. A madarak tekintete elárulja, hogy a fészkek a lábam előtt épül. Figyelmesen körülnézek és meg is találok az egyik fűcsomó tövében. Két nyíló gyöngyvirág van a fészkek bejáratánál. Nincsen ennél szebb kapufélfa. Boldogan sétálok tovább.

A vágásba érek. Lepihenek egy tőkére. A vágás helyén tavaly még erdő volt. Annál a fánál — most tőkénél — sokat lestem egy őzbakot. Amott álltak azok a fák, amelyeken a golyák éjszakáztak. Azon a fán ült majdnem puskacsővemre a darázsölyv, itt lestem a zöldharkályok munkáját, amott a sárgarigókét. Egy pillanatig újra látom az erdőt, amíg rá nem eszmélek, hogy minden mulandó. Megnyugszom, mert eszembe jut, hogy új erdő nő majd a régi helyén, de megilletődöm, mert arra gondolok, hogy az új erdőt már aligha látom, legfeljebb mint fiatalost.

A vágásban sok a rözserakás. Mindegyiket figyelmesen megnézegetem, mindegyiknek van lakója. Az egyik rözsecsomóban pinty fészkel, a másikban ragyogószínű zöldgyík vert ideiglenes tanyát, a harmadikban fekete-tergű fészkel, barnapettyes, zöld tojásain. Rossz helyre fészkeltek, odébb már kezdik a rözset szekérre rakni, egy-két nap mulva ezekre is sor kerül és egy hét mulva már nem lesz rözse a vágásban. Mennyi tojás, mennyi madárfióka és mennyi igyekezet vész kárba. Mennyi aggodalmon, mennyi bánaton kell átesniük a szegény madárszülőknek, amíg új fészket, új otthon építenek! Mennyivel okosabb volt az a fekete-tergű, amely a vágás szélén bokorra rakta fészket!

Őt tojást melenget az anyarigó és nemsokára öt rügkapáló szülői gyönyörűség lesz a fészkekben. Egyetlen boldog teremtes a letarolt erdőben, annyi igyekvő között!

Az uhukunyhó mellett, sűrű bokrosban, biztonságos helyen fészkel az egyik fekete-tergű; őt tojást láttam fészkeben; néhány nappal később három esőverte tojást találtam ugyanott elhagyottan. Csak a rigó tudná megmondani, ki vagy mi volt a tojárabló, a gyászos eset okozója. Gyanítom, hogy mátyás lehetett. Mert a mátyás nagy fészkekrabló. Május 7-én gerle-fészkekre bukkantam; egy tojás volt benne. Másnapra a tojó a második tojást is lerakta és szorgalmasan költött, de 10-én éppen akkor értem a fészkekhez, amikor a mátyás kirabolta. Noha őzbakra vadásztam, az utamba kerülő első mátyást meglőttem; ez sem fog több fészket kirabolni. A létért való küzdelem az erdőben is szünet nélkül tart.

Szerettem volna őzbakot löni. Naponta délig gyalog, délután kocsin jártam az erdőt. Láttam, hogy a szeles, inkább hideg időben nehéz feladatra vállalkoztam. Ott, ahol máskor aránylag kis területen tizenöt-húsz őzet lehetett látni, csak elvétve került szemem elé egy-egy suta. Az őzek valahol rejtkehelyeken élvezhették a májusi erdő illatát. Mintha megbabonáztak volna, nap-nap mellett egyetlen őzbakot sem láttam. Azután még meg sem jöttek a fagyos szentek, máris szüntelen esett az eső. Az őzek eltűntek, már sutát sem lehetett látni. Csak a nyomok árulták el, hogy vannak.

Nem törődtem az esővel, jártam az erdőt. Valami egyre húzódott, vitt előre. A virággal díszített üdezőld pázsitszőnyeges májusi erdő esőben is varázslatos. Az élet esőben is folyik, noha rejtettebben, mint nap-sütésben. Ez a titokzatosság azonban érdekes. Néha csaknem belefáradva csavargattam nyakamat, hogy a feltűnő hangú elrejtőzött apró madarat a lombátorban meglássam, akárcsak *Bársony István* vándor madarász, Kern Teofil! Ő is hasonlóképpen figyelhetett.

Egyik este ázottan kocsiztunk hazafelé. A vágáson áthaladva, sötétben értünk az utolsó erdőrészbé. Meglepetten néztem körül, ott nem eső, hanem hó esett... azaz dehogy, köd borítja a fák alját. Meresztgetem szememet. Köd sem lehet, mert ilyen apró ködfoltok nincsenek. A felém csapódó nehéz illat elárulja, hogy a szagosmüge fehér virágainak foltjait néztem hónapok, ködnek. Este, esőben, titokzatos, homályos az erdő, olyan amilyenek gyerekkorunkban meséinkben képeltük. Fokozottan működik minden érzékszervem, mégis minden olyan valószínűtlenül csodálatos, mintha álmodnék.

Az elutazás napján, hatórás reggeli cserkelés után, hazafelé tartok. Még megnézem az erdőszélen lévő hegyhátat, hátha van ott valami. S ha nincs is, gyöngyvirágos ott az erdő alja, megéri a kis kerülőt. Amint félpercenként nesztelenül egyet lépve, álmodozva haladok előre, meg kell állnom; érzem, hogy valami vagy valaki néz! A messzelátóval óvatosan kémlelem a tájat. Pompás őzbak fejét látom az egyik fa mellett. Messze van! Négykézláb lopakodom előre. Legelő sútába ütközöm. Kellemetlen eset! A suta megnyugszik és tovább megy. Hol a bak? Eltűnt! Addig keresem, kémlelek jobbra, balra, előre, míg suta és bak meg nem ugrik. Csak a »Bőr-híd«-felé mehettek. Kerülő úton megyek utánuk. A cserkészösvényre hullott gally a legnagyobb vigyázat ellenére is egyet-egyet roppan. Minden roppanásra befelé szisszenek. A suta már figyel,

MAGYAR VADÁSZTROFEÁK TÁRA.

(Utánnyomás tilos.)

Nadler Herbert felvétele.

Őzagacs.

A bak elejtője : *Gróf Zichy János István.*

Az elejtés helye : Hippolyt, Fejér megye.

Az elejtés időpontja : 1918. május 2.

Az agacs két szárának átlagos hossza : 26 cm	Az agacs köbtartalma :	274 cm ³
A rózsák átlagos átmérője : 5.45 «	Az agacs súlya a homlokcsonttal (1935) :	579 gramm

Budapesten, 1925. május havában az agacskiállításon, a tízéves csoportban, I. díjat, aranyérmét és *Gróf Ráday Gedeon* tiszteletdíját nyerte.

MAGYAR VADÁSZTROFEÁK TÁRA.

Utánnymás tilos.)

Nadler Herbert felvétele.

Őzagancs.

A bak elejtője: *Gróf Chotek Rezső*.

Az elejtés helye: Futak, Bács-Bodrog megye.

Az elejtés időpontja: 1898. szeptember 12.

Az agancs két szárának átlagos hossza: 26·9 cm

Az agancs köbtartalma: 290 cm³

A rózsák átlagos átmérője: 5·49 «

Az agancs súlya a homlokcsonttal (1935): 538 gramm

A vadászati kiállításokon: Budapesten 1898-ban, 1901- és 1902-ben, Párizsban 1900-ban I. díjat, Bécsben 1910-ben I. díjat, nagy ezüstérmét és *I. Ferenc József* király emlékérmét, Lipcsében 1930-ban a nemzetközi csoportban VIII. díjat, aranyérmét és a magyar csoportban I. díjat, aranyérmét nyert.

s míg a messzelátóval a bakot keresem, mind a kettő az őzetető felé tovább megy. Még van egy órá, nem hagyom. Hátha az utolsó percben sikerül a bakot elejtenem. Időmet egy percre kiszámítva, sietek előre. Az eredmény ismételt kutatás a messzelátóval és újabb megugrás. Már bosszant a dolog, a messzelátót okolom ügyetlenségemért, ezért félreteszem. Az őzek csak az árokba mehetnek, a tavaly épített magaslesem környé-

kére. Fokozott elővigyázattal, mint valami szellem osonok előre. Az árkon túl kis bokros terület van, ott mozog valami. Egy pillanatra a sötét agancsot is látom. A bak! Lövök! És kiperdül, majd az árokba fordul egy fiatal, hitvány bakocská. Valahol odébb, az erdőben, gúnyosan riaszt a másik, az öreg bak. Diana csúfosan megréft!!

LILIOMFÁK.

Írta: Rapaics Raymund.

A portugálok már a XVI. század közepén eljutottak Kína határára és üzleti kapcsolatokat igyekeztek teremteni a kínaiakkal. A XVII. század közepén jezsuita hittérítők Kína belsejébe és a kínai udvarba is bejuthattak és megindíthatták a keletázsiai kerti növények áradatát Európába. A XVIII. században Európa, kivált Franciaország, nagyon megúnta önmagát és rajongással szemlélte és dicsőítette a kínai köz-

művelődést. Az európai embert ennek a századnak a közepén valóságos láz fogta el a kínai közművelődés termékei iránt, s ez a kínai divat még a XIX. század első felére is átnyúlt.

Sok szép virágunkat köszönhetjük ennek a kínai divatnak. Hogy csak a legfontosabbakat említsem, az őszirózsát, a krizantémumot, sőt az új kertirózsát is a kínai származású tearózsa alapította meg. Fák is nagyobb számmal kerültek

Kínából Európába, például Kínából hozták kertjeinkbe a kínai templomkertek szent fáját, a páfrányfenyőt. És Kínából hozták az európai kertek legnagyobb virágú, legkorábban virágzó fajt, az első liliumfákat is. A tudomány a liliumfák nemzetségét *Magnolia* néven különbözteti meg, amely nevet ez a nemzetség az 1715-ben Montpellierben elhunyt *Pierre Magnol*, a növénytan tanára tiszteletére viseli.

A liliumfák nemzetsége a róla elnevezett növénycsalád nagyon érdekes tagja. Vagy 30 faja van, legtöbbje szép-termetű fa, leveleik és virágaik többnyire már nagyságukkal tűnnek fel. A *Magnolia tripetala* levelei félméteresek, egyes liliumfák virágai pedig másfél deciméteresek. Ezekben a virágokban a viráglevelek csak kevéssé különböznek el csészére és pártára, legfeljebb a három legkülső viráglevél szokott csészészerű lenni, ezeken belül sok viráglevél van. Némelyik liliumfa virágjában hat, máséban kilenc, sőt egyesekében tíz-tizenhét viráglevél számolható meg. Vannak hófehér-, rózsaszín-, piros- és sárgavirágú fajok. A hatalmas virágok belsejében az élénk anyagcsere, lélekzés következtében meleg fejlődik, este a liliumfák virágjában néha tíz fokkal melegebb a hőmérséklet, mint amilyen a környező szabad

Kerti-liliumfa (*Magnolia hybrida*) a Szabadságtéren. Vajda László felvétele.

levegőé. Nagyon érdekes a liliumfák virágjában a termőkör is. A porzók száma is sok, a termők száma is sok, azonban a termőlevelek nem nőnek össze, hanem mindegyik magában áll a virágvackon, amely termékenyítés után gyakran megnyúlik s rajta az egyes termések fűzészertűen helyezkednek el. Az egyes termés tok, némely liliumfának éppen szépszínű termése ötlik szembe.

A liliumfa úgynevezett csendesóceáni növény-nemzetség. Ez azt jelenti, hogy fajai a Csendes-óceánt határoló két világrészben, Északamerikában és Keletázsiban honosak. Ázsiában a liliumfa hazája Keletásziából a Himalájáig terjed. A nagyon délen lakó liliumfák között örökzöldeket is ismerünk, de a fajok legnagyobb része lombhullató. Sok fajra, különösen keletásziai fajra jellemző, hogy lombfakadás előtt virágzik, ami sem általában a virágos növények között, sem különösebben a fák között nem feltűnő jelenség, mert sok ilyen fát ismerünk Európában is, ám rendkívül feltűnővé teszi a lombfakadás előtt virágzó liliumfákat virágjuk nagysága és szépsége. Nem túlzás, ha azt mondjuk, hogy az ilyen virágzó liliumfa tündéri látvány, amilyenben hajdan az európai ember csak álmában gyönyörködhetett.

A lombfakadás előtt virágzó fajok közül fehérvirágú az április elején virágzó fűzlevelű-liliumfa (*Magnolia salicifolia*) és a csillagos-liliumfa (*Magnolia stellata*), az április közepén nyíló kóbusz-liliumfa (*Magnolia kobus*), valamint az április végén virágzó julán-liliumfa (*Magnolia denudata* vagy *yulan*). Ezek közül az első három Japánban honos és csak később került Európába, ellenben a julán-liliumfa Kínában honos és ez volt az első, amely felkeltette az európaiak figyelmét. Ennek a nálunk szabadban ültethető fajok között legnagyobb és legszebb a virága, erről nevezzük az egész nemzetséget liliumfának. Virágai ugyanis fölfelé állnak és közvetlenül felnyílásuk előtt hasonlítanak a liliumvirághoz. Később azonban a viszásan tojásdad kilenc szíromlevél szétterül, ilyenkor a virág 10-12 centiméter széles. Teljesen fagyálló, ezért nemcsak nálunk, hanem még északibb országokban, például Németországban is gyakran látható.

Mindazonáltal nem a tiszta julán-liliumfa az a gyakori faj, amely a városi kertekben áprilisban annyi embernek hirdeti a szép tavaszt. Kiderült ugyanis, hogy a liliumfák nagyon jól keresztezhetők s a kertészek igyekeztek is keresztezéssel mennél előbb és mennél több új alakot teremteni. Ekként született meg a kerti-liliumfa (*Magnolia hybrida*), amelynek egyik szülője a julán-liliumfa, a másik a pirosvirágú-liliumfa (*Magnolia liliflora*),

amely szintén Kínában honos. A nemzetség fajai között a pirosvirágú-liliumfa a legkisebb termetű, csak méternyire növe cserje. Az említetknél később, májusban, de még lombfakadás előtt virágzik. Virágai nagyok, a tulipánvirágra emlékeztetnek, a viráglevelek száma kilenc, ezek külső része bíborpiros, belsejük fehér. Miként ebből a leírásból látjuk, a pirosvirágú-liliumfa közeli rokona a julán-liliumfának, tehát érthető, hogy keresztezésük hamarosan sikerült és a keresztezésekből a liliumfa sokféle kerti alakját tenyésztették ki. Ezek a kertészetben nemcsak *Magnolia hybrida*, hanem gyakran *Magnolia Soulangeana* néven ismeretesek. A kerti-liliumfa, akárcsak minden keresztezéssel létrehozott, úgynevezett keverékfaj, nagyon változékony s a kertészeti szakirodalom ma már egész sorát különbözteti meg a kerti-liliumfa alakjainak, amelyek a virág színére, nagyságára és egyéb tulajdonságaira vonatkoznak, sőt sikerült ebből a keverékfajból teltvirágú alakokat is kitenyészteni.

A lombfakadás után, többnyire júniusban virágzó fajok részben Keletásziából, részben Északamerikából származnak. Japáni a halványsárga-virágú-liliumfa (*Magnolia hypoleuca*), virága kicsiny, ellenben levele 40 centiméternyire, termésfűzére pedig majdnem 20 centiméternyire is megnő. Szintén japáni a kisvirágú-liliumfa (*Magnolia parviflora*), ennek virágai fehérek. Az észak-amerikai fajok közül nálunk is láthatók a következők: a hegyeslevelű-liliumfa (*Magnolia acuminata*), virága sárgászöld, nem feltűnő, levelei 25 centiméter hosszúak, cseresznyepiros termései nagyon szépek; a szürke-liliumfa (*Magnolia glauca*), levelei alul kékesszürkék, virágai az összes fajok között a legillatosabbak, kissé kényes, csak kövér talajban, félárnyékos helyen díszlik, nyáron sok nedvességet kíván; a nagylevelű-liliumfa (*Magnolia tripetala*), virágai nagyok, de kellemetlen illatúak, levelei 30—50 centiméter hosszúak, termése piros.

Ezek a fajok nálunk már az 1928/29-es zord télnek is ellentáltak, tehát edzetteknek mondhatók. A liliumfák egyébként sem nagyon igényesek, mindenféle jó kerti talajban ültethetők, csak túlságosan kötött agyagban és túlságosan laza homokban nem díszlenek. Többnyire homlittással vagy zöld dugvánnyal szaporítják őket, magról nehezebb a szaporításuk. Legpompásabb a liliumfák között az Északamerika déli részében honos nagyvirágú-liliumfa (*Magnolia grandiflora*), ez ugyanis örökzöld s virágai 20—30 centiméter nagyok, de ez a faj nálunk csak üvegházban tartható, mert télen a szabadban elfagy.

NÉGY HARMADKORI EMBERSZABÁSÚ MAJOM A SZIVALIK-HEGYSÉGBŐL.

Írta: Pongrácz Sándor dr.

Egyre nagyobb számmal kerültek elő napjainkban olyan emberi ősök csontmaradványai, amelyek világságot derítenek az emberi lény eredetére és fejlődési útjára. Ezek között különösen három emberi ősmaradványnak van nagyobb jelentősége. A rhodéziai ősemberé

(*Homo rhodesiensis* Woodward) rendkívül lapos koponyatetejével (kalott), amelyen még megvannak a nyíl-tarék — *crista sagittalis* — halvány nyomai, a piltdowni őse (*Eoanthropus dawsoni* Woodward), amely Osborn szerint egyesegyedül bizonyítja az ősember megjele-

nését a harmadkor végén és a pekingi ősemberé (*Sinanthropus pekinensis* Black) nemcsak fogsorának szintjéből kiemelkedő szemfogaival, hanem azért is, mert régibb, ősbibb a heidelbergi ősnél (*Protanthropus heidelbergensis* Schött).

Amikor Európában emberi lénynek még nyoma sem volt, távol Keleten már megjelent az emberi nem hírnöke és meghódította az ázsiai síkságokat. Onnan terjeszkedett lassan nyugatra. Hogy miért, nem tudjuk. Lehetséges, hogy az éghajlat rosszabbodása késztette az indiai Szivalik-hegység állatvilágával együtt őszülőhelyének elhagyására. Mert hogy az ember őshazája valahol arrafelé lehetett, abban semmi kétség. Az állatok elterjedése és származása arra tanít, hogy egy ősi törzs kibontakozását az az időszak jelzi, amikor az hirtelen, szinte robbanásszerűen termeli ki magából a változatosabbnál változatosabb alakokat és az a hely, ahol ez lefolyt, annak a csoportnak egyúttal szülőhelye is. Ez a megállapítás az emberi lényre is mindenben érvényes. A harmadkor végén az indiai Szivalik-dombokon ember-szabású majmok jelentek meg, a *Dryopithecus* és a *Sivapithecus*. Csontmaradványaik az emberhez feltűnő közeledést mutatnak. Az előbbi lassan nyugatra vándorolt és Európában átélte a miocén hűvösebb éghajlatát. De itt kiveszett. Törzse azonban az ázsiai fennsíkokon maradt, s rendkívül változatos lett, ami különösen a fogak alakjában mutatkozik. A *Dryopithecus darwini* utolsó zápfogának alakjával valamennyi eddig ismert majom között legközelebb áll az emberhez, úgyhogy jó ideig ezt tartották az ember közvetlen ősenek. De a *Dryopithecus*-ok szervezete a harmadkorban megváltozott. Ezek az ősmajmok kezüket, úgy látszik, még nem igen használták és táplálékukat főképpen fogazatukkal szerezték meg. Szemfoguk megnagyobbodott, arckoponyájuk mindjobban megnyúlt és az agykoponya rovására alakult ki. Ez a majomszervezet vezetett azután a gorilla és csimpánz alakjához. Mint-hogy ez a két jelenleg élő majom a törzsfajlásnak egy-egy végső és sajátosan kialakult láncszeme, nem tarthat számot arra, hogy beilleszkedjék az emberi törzsfába. Ezért az emberréválás továbbra is nagy kérdőjel maradt a kutató számára, aki azonban ugyanakkor felvetette a kérdést, vajjon nem volt-e ennek az ősi majomtörzsnek másik hajtása is, s ez nem kezdett-e olyan irányban elkülönülni és kialakulni, amelyben ezek az állati jellegek lassan visszaszorultak. Egyes ősmajmok fogazatában már régen felismerték a szemfogak hanyatlását. Ezek közé tartozik a *Propliopithecus* is, ennek azonban már kis termeténél fogva sincsen helye az emberi törzsfában. Annál fontosabb azonban e részben az a négy harmadkori ősmajom, amelynek ősrégi maradványait Edward Lewis, az indiai Yale-kutatótársaság tagja írta le.

Eltérő szervezeti viszonyaik azt sejtetik velünk, hogy mindegyikük más-más vonatkozásban van az emberi lényvel. Gregory azt mondja róluk, hogy a majomi és emberi jellegek keverékei. A *Ramapithecus brevirostris*, ahogyan neve is elárulja, az arcorr megrövidülésével már jelzi a fejlődésnek azt az irányát, amely az emberréváláshoz vezet. Fogai szorosan illeszkednek egymáshoz, szem- és zápfogai között lassan eltűnik a hézag (*diastema*). A szemfogak már megkisebbedtek és az utózápfogakon emberi bélyegek jelennek meg.

Lewis a második ősmajmot *Dryopithecus sivalensis* néven írja le egy alsó állkapocs-töredék alapján, amely ugyancsak a középső Szivalik-rétegből került elő és

két aránylag nagy zápfog van benne. Ez a majom, úgy látszik, más irányban haladt, mint a közvetlen emberi ősök.

A harmadik ősmajmot az ismertető Brahma tisztelőre nevezte el *Brahmapithecus Thorpei*-nak. Ez valamennyinél régibb; az alsó Szivalik-rétegekből egy alsó állkapocsmaradványa és három zápfoga került elő. Ezek arról tanuskodnak, hogy igen kezdetleges fejlődési fokon veszteglő ősalakkal van dolgunk, noha a zápfogak koronája határozottan emberi mintára vall.

Ezek szerint már ezen a három ősmajmon is megjelennek bizonyos »emberi« jellegek. A középső Szivalik-rétegben azonban egy negyedik csontmaradványra is bukkantak, amelyet a leíró *Sugrivapithecus salmontanus*-nak nevezett el. Minden jel azt mutatja, hogy ezen az őson az emberi lényhez vezető jellegek még tovább fokozódtak. Csak állkapocstörödéke ismeretes, de csupán ennek alapos alakotani elemzése is érdekes dolgot eredményezett. A *Sugrivapithecus* állkapocának alkatából ugyan még igen széles pofacsontokra lehet következtetni, de másfelől az állkapocs megrövidülése, valamint az a körülmény, hogy a metszőfogak már nem állnak kifelé, továbbá az elülső és hátsó zápfogak egymáshoz való nagyságbeli viszonya mégis megmutatja azt az út-irányt, amely az emberi lényhez vezet. A fogak redőiből arra lehet következtetni, hogy ennek az ősmajomnak rágási művelete és ezzel párhuzamosan az állkapocs és a fogazat alakja is megváltozott. A fogazat alakulása a két állkapocs teljes záródását engedte meg, amiből már önként is következik, hogy a szemfog csak igen keveset, vagy egyáltalában nem emelkedett ki a fogsor szintjéből. Ha ehhez hozzávesszük, hogy ennek az őslénynek állkapocán a szemfogak és a zápfogak között levő hézagok is eltűntek, s hogy az állkapocs szára erősödő irányzatot árul el, akkor ebben az ősmajomban a közbülső lényeknek új tagját kell felismernünk, amely testarányaiban, méreteiben is — körülbelül 140 centiméter magas lehetett — az emberi lényhez már kissé közeledett. Közbevetve meg kell említenünk, hogy az emberi lény mai átlagos magasságát csak a jégkor elején érte el s a megtermett ember először a heidelbergi ember képében jelenik meg. Az első igazi emberek tehát nem törpe fajták, hanem nagytermetű, 160—180 centiméter magas lények voltak.

Az emberi lénynek kihalt emberszabású majmokkal való összekapcsolásával természetesen egyre nagyobbaknak látszanak azok a hézagok, amelyek az ember s a mai emberszabású majmok között vannak s ez a körülmény az ember és a majom értelmi világa között tátongó űrt is eléggé megvilágítja. Ez az űr mindazonáltal nem adhat egészen helyes fogalmat az ember és a majom szellemi fejlettségi fok között lévő különbség igazi nagyságáról. Erről csak akkor lehetne valóban helyes fogalmunk, ha ismernők a kihalt harmadkori emberszabású majmok szellemi fokát, amit természetesen már sohasem ismerhetünk meg. Mindazonáltal a mai emberszabású majmok fejlődése, bár igen halvány, de mégis bizonyos világosságot derít erre a kérdésre is. Koponyájuk kialakulása mindenekelőtt igazolja azt, hogy olyan ősalakoktól származtak, amelyeknek nagyobb koponyatér fogatuk volt s amelyeken az állati jellegek még nem domborodtak ki annyira, mint mai utódaikon. A fiatal csimpánz agykoponyája ezt eléggé igazolja s a koponyának ez a fejlettsége nyomot hagy az állat értelmességén is. A fiatal csimpánzok és gorillák sokkal tanulékonyabbak, kézügyességük is nagyobb, mint az

idősebbeké. De a fejlődésnek ezen a fokán vesztglő majomkoponyát még így is nagy úr választja el az emberi koponyától, s ugyanez vonatkozik természetesen a kettőnek agyvelejére is. Ha azonban az emberi agyvelő fejlődését vizsgáljuk, ezek a különbségek is részben eltűnnek. Az emberi ébrények agyvelején az előagy-részlet aránylag még fejletlen és az agyvelő egész alkata elárulja azt, hogy az ember olyan ősoktól származott, amelyeknek cselekvését főképen az akarattól független,

ösztönszerű működések irányították. Ezek a közti agy (*diencephalon*) egyik részletéhez, a látókarélyhoz (*thalamus opticus*) vannak kötve, már pedig az emberi ébrényeken az agyvelőnek ez a részlete aránylag fejlettebb, mint a kifejlődött emberen.

Ilyenformán az emberi agy fejlődése is megismétli a törzsfejlődés menetét, ami különben az emberi lény szellemi fejlődésében is bizonyos fokig megnyilvánul.

A KŐSZÁLIKECSKE (IBEX).

Írta: Szalay Béla dr. — Nagyszeben.

(8. folytatás.)¹⁾

Retyezáti ibexek.

Rátérünk a többi retyezáti adat és az Erdély déli részében feltűnt vadkecskeszarvak megbeszélésére. Ide tartoznak még a következők:

2. 1830-ban az Árpási-Havasokban ibexet lőttek, ennek szarva állítólag a szombatfalvi kastélyban van, de senkisémet látta (lásd »A Természet« 1934. évf. 78. oldalán 24/a alatt).

3. 1843-ban Szász Ferenc határozottan állítja, hogy látta ezt a vadat Erdélyben és megcsodálta nagy, bütykös szarvát (»A Természet« 1934. évf. 78. old. 24/b alatt).

4. 1848-ban Ackner szerint az ibex még előfordul a Retyezáton (»A Természet« 1934. évf. 79. old. 29 alatt).

5. 1845 körül Swiathkiewich százados Aradon egy szép, csomós ibex-szarvat látott, amelyet a Brassói-Havasokon ejtettek el (lásd ugyanott 30 alatt).

6. 1850-ben a Retyezáton a Verfu-Negrün láttak vadkecskéket (lásd ugyanott).

7. 1910-ben Florstedt Erdélyből ibex-szarvakat küldött a bécsi vadászati kiállításra, éppúgy ugyanonnan Bayer Agoston erdőmérnök is. Mindezek viselőit azonban Florstedt ejtette el a Kaukázusban (»A Természet« 1934. évf. 79. és 80. oldal).

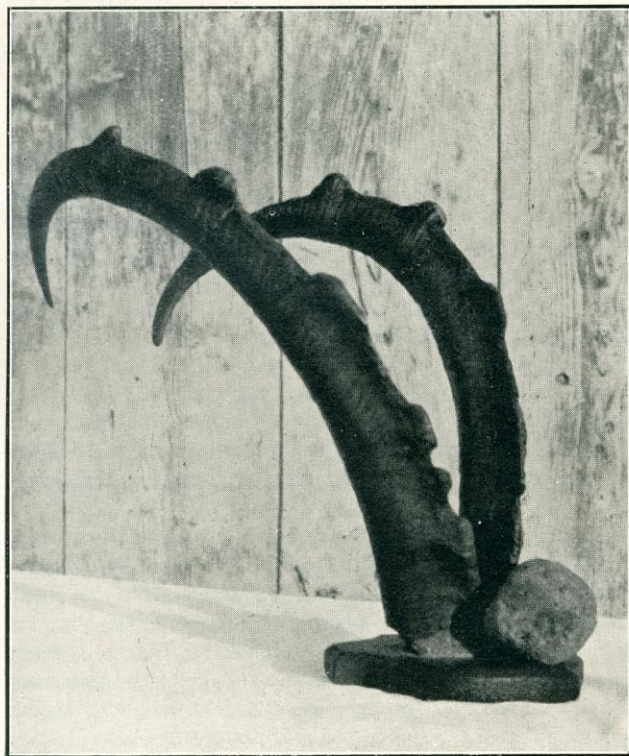
De van ezeknél még érdekesebb, egészen új és időszzerű két adatunk is:

8. Éhik Gyula dr. közli (»A Természet« 1932. évf. 203. oldalán): Jámbor Miklós petrozsényi tanárnak 1906 október 4-én kelt s a Magyar Nemzeti Múzeumnak küldött levele így szól (kivonatosa): »Egy petrozsényi kirakatban *Capra ibex*-szarv látható, amelyről csak az bizonyos, hogy környékünkön lőtte valamely havasi paraszt. (Megjegyzés: De éppen ez az, ami a legkevésbé bizonyos!) Ez határozottan alpesi-vadkecskeszarv, nem zerge, sem muflon. A tulajdonos címe Grósz Hermann kereskedő, Petrozsény; 60 korona az ára.« A Múzeum nem vette meg! Ehhez megjegyzi Maderspach (»A Természet« 1932. évf. 264. oldal): »A Jámbor-féle 1905. évi leletről nekem is van tudomásom. Fel is kerestem Grósz kereskedőt, de elkéstem. Valaki már megvette a szarvakat, amelyeket Grósz-hoz egy román paraszt hozott és két koronáért adott el. A vevő egy szakállas úr volt, aki semmit sem tudott magyarul és németül is rosszul beszélt. Valószínű, hogy a vevő Mr. Dumford volt, egy angol vadász, aki évekig lakott Poklisa faluban, Hátszeg mellett természettudományi kutatások céljából, ugyanis a British Museumnak gyűjtött egérfajokot.«

¹⁾ A folyóiratunk tavalyi évfolyamában megjelent tanulmány folytatása.

9. Mallász igazgató levelében olvasom (kelt 1933. III. 7-én): »Néhány év előtt Hátszegen az Alpokból való ibex-szarvakat láttam. Meg akartam azokat vásárolni, de ez nem sikerült. Tulajdonosa tönkrement, s így lehetséges, hogy azokat időközben eladta.«

Mallász halála után kérdést intéztem a dévai múzeum praeparátorához, Winkler Viktor-hoz, aki azt válaszolta

Állítólag kaukázusi szarvpár. Demidoff orosz herceg ajándéka. Hossza 82 cm. Tulajdonosa: Mayer József Hátszegen.

(1933. IV. 2-án): »A kérdéses szarvak Forster Irma vendéglőtulajdonos birtokában voltak Hátszegen, aki azonban 1929-ben Ferdinandsberg községbe költözködött, Karánsebes mellett. Fia, Kinczig Gyula ugyanott lakik. A szarvak annak idején Hátszegen, a Gredistei (Grádiste) úton lévő vendéglőjének éttermében voltak elhelyezve.« Azonnal írtam Cseh Bertalanné szül. Forster Irmának, akinek fia, Kinczig Gyula a következő felvilágosítást adta: »1905-ben Kendeffy Gábor retyezáti vadászterületén vadászott Demidoff orosz herceg, aki akkor Bécsben követ volt. A herceg mostoha apámnál volt szállva, aki

a *Kendejfy*-ek erdőmestere volt, és guruló rubelekkel szerette volna megfizetni a szíves magyar vendéglátást, de apám azt nem fogadta el... *Demidoff* látta azt a szép agancsgyűjteményt, amely az ebédlő falát díszítette, s küldött apámnak emlékül, a gyűjtemény kiegészítésére, egy *kaukázusi vadkecskeszarvat*. Időközben édesatyám meghalt és már nem láthatta a szép szarvakat. Hogy a szarv jelenleg hol van, nem tudom, mert *Sima Laurentius*, a hátszegi »Hategiana« bank igazgatója megvette 1924-ben házunkat berendezésével együtt; de csakhamar ő is eladott mindent. A házat *Spindler Károly* bádigos vette meg, s ő vagy *Sima* tudni fogja, hol van a szarv.»

Sima-tól megtudtam, hogy a szarvpár jelenlegi tulajdonosa *Mayer József* Hátszegen. *Sima* ajánlkozott a vétel közvetítésére. Éppígy *Spindler Károly* is (Strada Banat 18), aki szerint a szarvpár ára 2500 lei.

10. Végül még *Entz Géza* egyetemi tanár ibex-szarvának sorsáról kell beszámolnom (lásd »A Természet« 1934. évf. 202. oldalát). Amint tudjuk »az Erdélyi Múzeumegyletnek — alapítása alkalmával, tehát, úgy látszik, 1859-ben — valaki egy szarvakkal ékeskedő ibex-koponyát ajándékozott, amelynek viselője állítólag Hátszeg vidékén lett elejtve.«

Azt az állítást, hogy ez a koponya Hátszeg vidékéről származott, az előbbi adatok tanulságai folytán természetesen nem tekinthetjük komoly adatnak. *Entz* leírásából (1879-ben be is mutatta a koponyát) azonban lehetetlen másra gondolni, mint hogy ez a koponya friss lelet, vagyis nem lehetett kövült példány, különben *Entz* nem említhette volna, hogy »elejtették«.

Ennek az értékes koponyának újból való felfedezése érdekében írtam Kolozsvárra mind *Ferenczi Sándor dr.* tanárnak, mind *Orosz Endre* főtitkárnak. *Ferenczi* válasza szerint Kolozsvárt senkisé sem tud erről a koponyáról. Az egyetemi állattani intézetben biztosan nincs. *Orosz Endre* szerint azonban az *Entz*-féle koponya 1879-ben az egyetemi állattári gyűjteményben volt, de az most regátbeli vezetés alatt van, minek folytán ott még ma sem ismerik a múzeum régi anyagát. A múzeum levéltári irományai között nem lehetett megtalálni az adományozó nevét. Úgy látszott, a koponya csakugyan eltűnt.

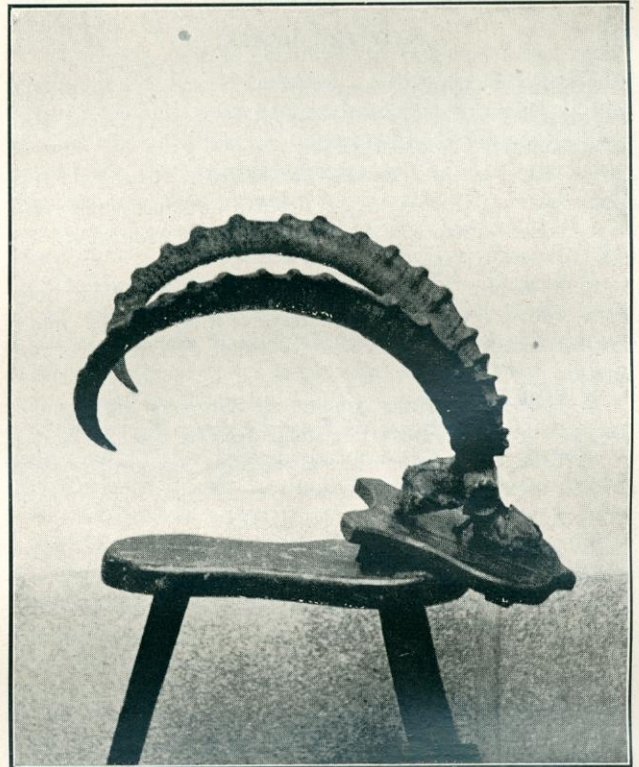
Ebben az ügyben nemrég ismét írtam Kolozsvárra, ahonnan 1935 január 5-én örömmel vettem *Orosz Endre* következő sorait: »Az *Entz* tanártól említett ibex-koponyát kétségtelen bizonyossággal megtaláltam a kolozsvári állattani intézet csonttani gyűjteményében, de sajnos, a koponya homlokára ragasztott cédulán csak *Capra ibex L.* áll; nincs megnevezve a lelőhely, az év, sem az ajándékozó neve, ami a koponyát értékesé tenné. Annyi bizonyos, hogy nem ásatag, hanem friss lelet. Két fényképét itt küldöm. Ez az az ibex-lelet, amelyet *Entz Géza dr.* az 1878 december 7-én és 1879 január 11-én tartott természettudományi estélyein bemutatott. Megérősíthetem, hogy *Entz* csak erről a koponyáról beszélhetett, mert más a múzeumban nincs.«

Saját véleményem az, hogy minden amellet szól, hogy ez a koponya csakugyan azonos az *Entz*-ével, mert ilyen értékes tárgyat ritkán lehet szerezni. Kétségtelenül azonban ez még sincsen bizonyítva, és még ha volna is, az adat a lelőhely ismerete nélkül akkor sem volna értékesíthető. Hiszen még az is kérdés, európai állat szarvával van-e dolgunk.

11. *Ferenczi Sándor dr.*-től érdekes új adatot tudtam meg: Erre vonatkozóan *Maxim S. János dr.*, a kolozs-

vári földtani intézet főnöke volt szíves tudatni, hogy 1934-ben a krassósörénymegyei Biger falunál (Bărzasa dunamenti falu mellett) két *Capra ibex* kövült csontvázára akadt s hogy ezek csaknem teljesek. Leírásuk 1935-ben a »Revista Muzeului Geologic« című folyóiratban fog megjelenni.

Abban, amit most felsoroltam, az Erdély déli részéből származó ibex-koponyák s a látszólag hiteles adatok egész sorát látjuk, ezekre azonban azt kell mondanunk, hogy valamennyi adat hamis, vagyis *nem* az erdélyi kőszálikecske emléke. Hogyan lehet ez? Mi a magyarázata a megtévesztő adatok ilyen tömeges feltűnésének? A magyarázatot a helyi viszonyok ismerete adja meg. Az itt-ott feltűnő külföldi szarvak adtak alapot

Az *Entz*-féle kőszálikecske-lelet a kolozsvári Állattani Intézet múzeumában. A fénykép beküldője: *Orosz Endre*.

a látszólag hiteles adatoknak, vagyis a mendemondák keletkezésére. A külföldi vadkecskeszarvoknak pedig kétféle forrása van:

Erdély déli bércei sok jeles vadászt neveltek és sok előkelő idegent vonzottak oda. Ilyen volt például *Florstedt Sándor* német úri vadász is, aki, amint az »In den Hochgebirgen Asiens und Siebenbürgens« (Neudamm 1928) című igen érdekes és szép — de helyenként kissé nagyító — művében olvasható (valamennyi hegycsúcs kótája túl magas nála) 1895-től 1913-ig csaknem az egész Fogarasi-Havasokat bérelte. *Florstedt* 1910-ben a Kaukázusba utazott csak azért, hogy ott kőszálikecskékre vadásszék. Erre az utazásra, amely áprilistól augusztusig tartott, elvitte Fogaras megyéből árpási fővadászát, *Rätz Lukács*-ot is, az »öreg Rätz« fiát. A Kaukázusból kis szarvgyűjteményt hozott haza, s ennek néhány darabjával egyik-másik jóbarátjának kedveskedett. Megajándékozta szomszédját, a Kercisorán lakó erdőmestert, *Bayer Ágoston*-t is. Mind a ketten

kiállításokra is küldték ezeket a szarvakat, amelyek aztán néha úgy is szerepeltek, mint »erdélyi ibex-szarvak«.

Az 1910. évi bécsi nemzetközi vadászati kiállítás tárgymutatójában — »Ungarn auf der ersten internationalen Jagdausstellung in Wien,« szerkesztette *Czakó Elemér* — a 359. számú kiállítási tárgy egy »Steinbock-horn«, amelyet *Bayer Ágoston* küldött be; a 3579. számú pedig a »Birkhahn und Steinbock« címet viseli; kiállítója *Kalab Ödön* Felsőárpásról, aki *Florstedt* fővadászmestere volt. Mind a három kiállítót jól ismertem. Egyébként ez az a tárgymutató, amelynek első és főcíkje a következő címet viseli: »Die Vergangenheit der Jagd in Ungarn, verfasst von *Nikolaus Bolyki*«; ez az a hírhedt *Bolyki*, a hamisító, akivel annyira felsültünk.

Hunyad megyében a *malomvízi Kendeffy*-eknek nagy-kiterjedésű zerge-vadászterületeik voltak a Retyezáton. Éppen oda nagyon sok külföldi ember került. Ezek közül egyik-másik a zergevadászat örömei után vendéglátójának emlékül külföldi (kaukázusi) ibex-szarvat ajándékozott. Hasonlóképpen sok külföldi főnemes, mint *Florstedt* vendége, a Fogarasi-Havasokon is vadászott. *Florstedt* után a *Károlyi gróf*-ok bérelték vadászterületét; azoknak is sok vendégük volt.

A Retyezáton, valamint a Brassói-Havasokon feltűnt legtöbb külföldi vadkecskeszarvnak azonban más a forrása. A balkáni ibexnek éppúgy megvannak a maga hamis adatai, mint az erdélyinek. A balkániak vázolásánál hivatkoztunk egy Bulgáriában, a Rhodope-hegység egyik kunyhójában talált sinai vadkecskeszarvra, amelyről kiderült, hogy vándor pásztorok hozták Syriából, mert azok a Balkánról minden évben odahajtják nyájaitkat (»A Természet« 1934. évf. 130. old.). A pásztoroknak ez az őszi vándorlása messzeföldre ősi szokás a Balkánon. Célja menekülés a tél elől olyan vidékre, ahol nincsen hó és az éhes nyáj legelőt talál. *De Martonne* szerint a pásztorok vándorlása hajdan Európának és Ázsiának minden részén divatos volt. Általános szokása volt ez Erdély déli részében a román népnek is, de a vámháború óta kezd megszűnni. Erről szép tanulmányt írt *Emmanuel de Martonne* francia tudós »La Vie pastorale et la Transhumance dans les Karpates meridionales« című művében, amely a »Ratzel-Festschrift«-ben jelent meg (Sammelwerk zu *Friedrich Ratzels* Gedächtnis, Leipzig 1904, a 228—250. oldalon).²⁾

Maderspach is megemlékezik (»A Természet« 1932. évf. 264. oldalán) öreg erdélyi juhászokról, akik bejárták a Balkán nagy részét és akik Törökországban többször láttak vadkecske-szarvakat.

Ez tehát az a forrás, amelyről a *történelmi állatkutató* tudnia kell, hogy az itt-ott feltűnő ibex-szarvakat ne tekintse mindjárt az erdélyi kőszálikecske emlékének.

(Folytatjuk.)

²⁾ *E. de Martonne*, a lyoni egyetemen a fizikai földrajz tanára. Munkássága bennünket is érdekel. Hónapokat töltött a Paring déli lejtőjének földtani és földrajzi tanulmányozásával, de a Fogarasi-Havasokat és a Retyezátot is jól ismeri. Sok szép térképet is készített. Hegyeinkről számos tanulmánya jelent meg, sok ismeretlen jégár nyomait fedezte fel. Két főművét emlitem csak, amelyekben déli havasaink földtanáról és szerkezetéről értekezik: »Recherches sur l'évolution morphologique des Alpes de Transylvanie, a Revue de Géographie annuelle« 1/1. kötetben 1906, 1—279. oldalon; és »Traité de Géographie physiques«, Paris 1909, 1—910. oldalon. Ennek IV. részében néhány szép magyar vonatkozású fénykép van.

Állattani szakülés. A Kir. Magyar Természettudományi Társulat állattani szakosztálya 1935 április 5-én tartotta 358-adik szakülését a Társulat (VIII., Eszterházy-utca 16.) I. emeleti üléstermében *Soós Lajos dr.*, nemzeti múzeumi osztályigazgató elnöklete alatt. A szakülés folyamán *Ábrahám Ambrus dr.* vetített képek kíséretében a szájpaddás beidegzésére vonatkozó összehasonlító vizsgálatairól számolt be. *Székkessy Vilmos dr.* pedig azt fejtegette, hogy a jégkorszaknak milyen hatása volt az európai bogarakra. Fejtegetéseihez *Szilády Zoltán dr.* szolt hozzá, elnök pedig üdvözölte a szakosztályban történt első szereplése alkalmából. Utána *Sebestyén Olga* számos eredeti fénykép kíséretében a *Dreissena-polymorpha* nevű vándorkagylónak a Balatonban való hirtelen megjelenéséről (1932 ősze) és tömeges elszaporodásáról számolt be. Előadásához *Entz Géza dr.* fűzött megjegyzéseket, elnök pedig első szakosztályi szereplése alkalmából melegen köszöntötte. Ezt követően *Lantos Lajos Xantus Jánosról* emlékezett meg. Végül *Örösi Pál Zoltán dr.* első előadásában a méheken és a méhek légesövében élősködő *Acarapis Woodi* nevű atkán végzett vizsgálatait ismertette, második előadásában pedig a festőkocsonya állattani alkalmazásáról szolt. Hozzászolt *Tóth László dr.* A szakülést barátságos összejevetel követte a *Posch-féle* vendéglőben. *Szalay László dr.*

Gombán élősködő gomba. Tulajdonképpen nem mondható valami nagy ritkaságnak a gombán élősködő gomba, ha az élősködőt a kistermetű gombák között keressük, most azonban olyan esetről akarok beszámolni, amelyben az élősködő gomba is a közönségesen is gombának nevezett nagy gombák közé tartozik. Ez a különös élősködő egy vargánya s a tudomány élősködő-vargányának (*Boletus parasiticus*) nevezte el. Úgynevezett kalapja félgömbös vagy lapítottan domborodó, háromnyolc centiméter széles, barnás-sárga, felülete gyapjas, alsó oldalán a termőréteg csövei citromsárgák. Az élősködő-vargánya mindig a közönséges-pöfeteg (*Scleroderma vulgare*) mellett található, illetve, ha jobban megvizsgáljuk, kiderül, hogy termőteste, tehát a kalapos test nyele magából a pöfetegből ered. A közönséges-pöfeteg gyakori gomba, a németek »Kartoffel-Bovist«-nak nevezik, mert termőteste gumószerű s olyan szabálytalan növesztű, mint a burgonyagumó. Gombafonalai korhadó szervesanyagból élnek, azért a pöfeteg a mezőn s az erdőben található. A talajban rejlő korhadó anyagban a pöfeteg fonalai gazdagon elágaznak, majd a talaj színén növesztik a gumós termőtestet, amelynek belsejében fejlődnek a szaporító sejtek, a spórák. A termőtest belsejének színe, miként a gumók keresztmetszetén látható, kékesfekete, akadnak azonban olyan gumók is, amelyek belsejében a kékesfekete alapszínben nagy fehér folt van. Ez annak a jele, hogy a pöfetegben az élősködő vargánya fonalai tanyát ütöttek. Hogyan történt a pöfeteg fertőződése, nem tudjuk, de kétségtelen, hogy az ilyen pöfetegből idővel előtér az élősködő vargánya kalapos termőteste, néha egy gazdagumból kettő, sőt akár három is. A vargányák között vannak ehetők is, ilyen a pompás úrigomba, de vannak mérgesek is, ilyen a sátángomba. A gombakutatók kíváncsiak voltak, melyik csoportba tartozik az élősködő-vargánya. Az ízlelési vizsgálatok kiderítették, hogy az élősködő-vargánya ehető, húsz darab sem árt meg belőle. *Rapács R.*

BUDAPEST SZÉKESFŐVÁROS ÁLLAT- ÉS NÖVÉNYKERTJÉNEK KOZLEMÉNYEI

A klárispálma nevelése üvegházunkban. Már évek óta igen szép eredményt értünk el az állatkertben a klárispálma (*Morenia corallina*) nevelésével. Külföldi kertészetekben, mint például a nagylírú schönbrunni kertészetben nagyon sokat tenyésztenek ebből a pálmából a kereskedelem számára is. Olyan helyeken, ahol több ezer példányt nevelnek és ezért sok a fiatal növény, hármát-négyet is szokás egy-egy cserépbe ültetni. Az így összeültetett kisebb-nagyobb növények sokkal szebben érvényesülnek, csinosabbak, bokorszerűek és természetesen a kereskedelemben is keresettebbek. Nálunk a klárispálmát úgyszólván még szakkörökben is csak kevesen ismerik, virágüzleteinkben is csak néha láthatunk belőle egy-egy példányt. A kedves, karsú pálmák csodálatosan edzettek, gyorsnövéseűek, igénytelenek és nagyon alacsony, 6–7 C fok hőmérsékleten is jól díszlenek, tehát még a kevésbé fűtött szobában is megélnék. Állatkertünk kertészete értékes munkát végez azzal, hogy ezeket a különösen szobadísznek kiválóan alkalmas pálmákat magról neveli, sőt a pálmaházban a magvakat is termeli.

Hat-hétéves klárispálmáink minden tavasszal virágoznak. Rendesen február vége felé jelentkeznek a virágok mind a porzós, mind a termős példányokon, ha azonban melegebb helyen — 12-14 C fokon — tartjuk őket, a virágzás már januárban kezdődik. A porzós virágok nyolc-tíz nappal korábban virágoznak, mint a termősek. Állatkertünkben mintegy tíz-tizenöt példány virágzik, holott tavaly még csak egy-két példány virágozott közülük. A klárispálma magvainak termelése gondos munkát igényel. Minthogy kétlaki növény, vagyis termős és porzós virágjai más-más példányokon nyílnak, különös figyelemmel kell lenni a kertésznek arra, hogy mindkét nem virágai egyidőben nyíljanak, vagyis a porzósvirágú példányok virágzását nyolc-tíz nappal kell késleltetni. Hazájában, Columbiában — Délamerikában — a természet gondoskodik a beporzásról.

Klárispálma (*Morenia corallina* Karst.) termős virágzata erőbogyókkal az állatkerti pálmaházban. Hölzel felvétele.

Legtöbb esetben rovarok segítségével jut a hímport a termőkre, pálmaházunkban a virágokat természetesen mesterségesen kell hozzásegíteni a megtermékenyüléshez. A porzós virágzatok nagyon különböznek a termős virágzatoktól. A termős virágzat öt-hatágú és nagyjából a csirkelábhoz hasonlít. Kezdetben sápadtzöld, majd később klárispiros, ezért nevezik ezt a pálmát klárispálmának. A porzós virágzat sűrűn elágazó piros fűrt, gyönyörködtető természeti szépség. Amikor a porzók megérlelték a hímport, egymás mellé rakjuk a porzós és termős virágú növényeket, esetleg össze is kötözzük a porzós és termős virágzatokat, hogy a hímport ráhullhasson a termőre és a termős virág magot köthessen.

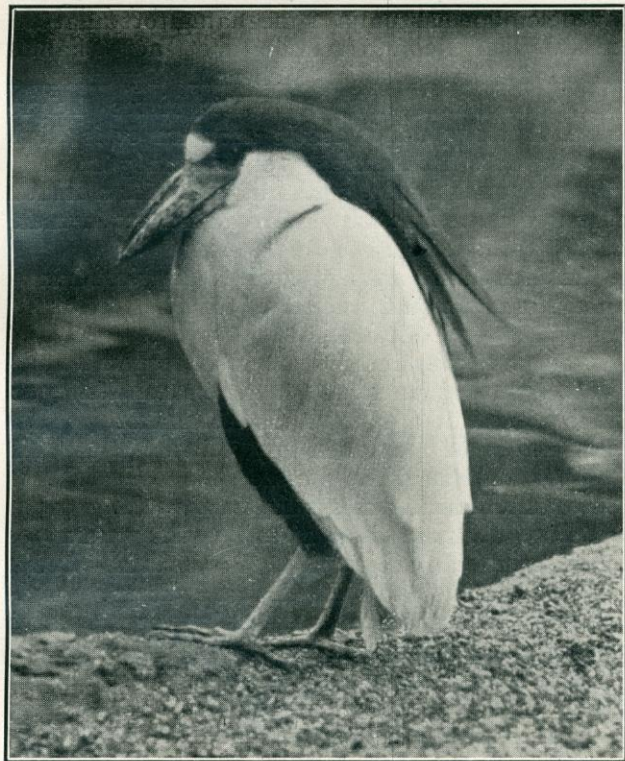
Nyár közepéig a megtermékenyült virágok borsónagyságú bogyókat fejlesztenek, egy-egy virágzati ágon tizenöt-húsz bogyó is fejlődik. A bogyókban rejlő magvak megéréséhez egy év is szükséges, érettségüket a bogyók megbarnulása jelzi. Amikor megbarnultak, a magvakat leszedjük és elvetjük.

Király.

Az állatkerti akvárium tengerivízű medencéi ismét megteltek az Adria legkülönfélébb állataival. A tengerisügér-félék számos faja, több macska- és simacápa, sok hatalmas tengeripók népesíti be a nagyobb medencéket. A kisebbekben ajakos- és morgóhalak bujkálnak a sziklák között. A vakond- és pókhalaknak, rájáknak csak a szeme látszik ki a homokból. Körülöttük a tengericsillagok, rákok és tengerirózsák serege varázsolja elénk a sziklás tengerpart vizalatti képét. Egyik medencében nagy homárok küzdenek egymással; hatalmas ollóik összeverődésének zaja áthallatszik az üvegfalon. A másik medencében languszták dugják ki hosszú csápjaikat a kövek közül. A harmadikban apró pillangóhalak kergetőznek egymással, a negyedikben vagy százötven csikóhal kapaszkodik farkával a kéregkorall

ágaiba. A tengerivízzel töltött huszonkilenc medence mind benépesült. Annyi bennük az állat, hogy fel lehet őket sorolni. Minden akvárium más-más kép. Az állatokat úgy csoportosítottuk, hogy egymásbánt kárt ne tehessenek és hogy lehetőleg természetüknek megfelelő környezetben élhessenek. Az állatok május 1-én érkeztek Rovignóból. Hetven edényben több mint kétezer állatot szállítottunk Budapestre. Az akváriumokban látható halak és egyéb tengeri állatok mind a parti vizekben élnek. A szabad tengerben tanyázó, vagy a nagy mélységekben lakó tengeri állatokat akváriumokban tartani nem lehet. Tehát a budapesti és külföldi akváriumokban nem a mélytenger, hanem a parti vizek állatvilágát láthatjuk. A mostani szállítmánnyal olyan állatok is érkeztek hozzánk, amelyek egyrésze évek óta, más részük még egyáltalán nem volt a budapesti akváriumokban. Többek között a varjúhal (*Umbrina*) a fattyúszkombró (*Trachurus*) a sávós-vörössügér (*Serranus cabrilla*), a kisebb tengerigégek több faja és számos alacsonyrendű állat. Ebben az évben a nyolckarúpolip két példánya is látható nálunk. Ezt a kényes állatot a multban csak egy ízben sikerült nyolc napig életben tartanunk. Az elmúlt évben a polip már öt hétig élt nálunk. Reméljük, hogy ezidén tovább is életben marad. Ha polipról van szó, közönségünk ne keresse a forróégyövi tengerek hatalmas polipjait, amelyek az elbeszélések szerint csónakokat rántanak le a mélységbe vagy amilyenekkel a tenger fenekén dolgozó bűvár vív élethalál harcot. A mi polipjaink az Adriából származnak, onnan kerültek hozzánk, ott pedig ilyen veszedelmes szörnyetegek nincsenek. Szombath.

A madárházi nagyrópde a kisebb gázlómadarak tanyája. Állandó benne a sürgés-forgás. Fehér kanalasgémek gázolnak a vízben és különös alakú csőrükkel élelem után kutatnak. Tiszta tollazatú sirályok ringatóznak a vizesés alatt a hullámokon, a nagy lósrályok pedig éles hangon siránkoznak a májusi hűvös időben. A nagybukók kis csapata úszik egyik parttól a másikhoz. A barna batlak és vörös-ibiszek lefelé görbült csőrükkel kotorásznak nagy bádogedényükben. Amott egy szultányú egy-egy kis halat emel fel a lábával és úgy csipkedí, akár a papagáj az almát. Közöttük ugrándoznak az örökké bohókás csókák és ezek rokonai, a sárgacsőrű, piros lábú havascsókák. A fák ágain bakcsók üldögélnek. A nagy társaságban ők a legnyugodtabbak...

Kanálcsőrű-bakcsó a madárházi nagyrópdeben. Hólsel felvétele.

nappal, mert a bakcsó éjjel jár tápláléka után. Közöttük láthatjuk a röpde legértékesebb és legértékesebb lakóját, a kanálcsőrű-bakcsót is. Ezt az állatker igazgatósága négy évvel ezelőtt kétszáz márkáért Hollandiában vásárolta. A faágon néha órákhosszant egyhelyben ül. Fejét válla közé húzza, széles csőrét a mellére fekteti. Ilyenkor úgy tesz, mintha valamí nagyon komoly dolgon törné a fejét. Nyugalmában nem zavarja semmi, mogorónagságú sötétbarna szemével azonban mindegyre figyel, ami körülötte történik. Majdnem hollónagságú madár. Hátát finoman foszlott világoskékesszürke tollak borítják, a fején hosszú fekete tollbóbita van, amely a háta közepéig ér. Bár hazája a melegégy, az idei fagyos május sem árt meg neki. Szembefordul a metsző széllal és ez látszólag nem érinti kellemetlenül, mert éppolyan nyugodtan üldögél ilyenkor is, mint a júliusi perzselő nap tüzeben. Etetés alkalmával félszemmel sandít ápolójára. Amikor ez ketrecétől már tisztes távolságban van, a fáról a vízmedence peremére száll, néhány percig bámulja a vízbedobott sok halat, mintha válogatna közülük és bírálgatná, melyik benne a legjobb falat. Majd a fejét hirtelen előrelóki, a kiszemelt halat a vízből kikapja és egy szempillantás alatt lenyeli. Néha negyedóráig is eltart, amíg három-négy halat elfogyaszt. Utána a bádogtáliból még jókora adag darálthúst is kivesz, azután visszatér pihenőhelyére. Társaival békésen megfér, de megszokott pihenőhelyét a tolakodók ellen bátran védi. A fiatal kanálcsőrű-bakcsónak nincsen bóbitája, a háta pedig rozsdabarna. A mi madarunk is ilyen volt, amikor hozzánk került és csak három év multán színeződött át, tollbóbitája pedig a negyedik évben érte el teljes hosszúságát. A kanálcsőrű-bakcsó (*Canchroma cochlearia L.*) Brazília mocsaras vidékein él. Nappal a partmenti fák ágain pihen és csak alkonyattal vagy éjjel halásztat. Szombath.

Az állatkeri kondorkeselyű. A sasrópde legérdekesebb lakója kétségtelenül a kondorkeselyű (*Sarcorhamphus gryphus L.*). Ez a hatalmas madár már régóta él a sasrópde egyik tágas részében. Más keselyűvel vagy sasfélével összeereszteni nem lehet, mert minden madártársát megtámadja és megöli. Még a szomszédságában elhelyezett nagy ragadozómadarakra is veszedelmes, mert — ha szerét ejtheti — a rácson keresztül is megsebzí őket. Egy alkalommal a röpde belső válaszfalán át egy fakókeselyűt, amely nagyon közel merészkedett hozzá, hatalmas csőrével elkapott és mielőtt az ápoló segíthetett volna rajta, megölte. Ámde csak az állatokkal szemben ilyen vad, az emberre nem haragszik. Ápolóját jól ismeri, sőt kedveli, de az idegen embertől sem fél. Csupán kotlása idején — amely minden tavasszal rendszerint bekövetkezik — barátságatlan. Ilyenkor fészket készít magának; a homokba lyukat kapar és abba tojás híján valami követ vagy — amint már megesezt — az etetőtálat helyezi és azt igyekszik kiköltetni. Vak buzgalmában hetekig ül ezeken az élettelen tárgyakon és azokat éberén őrzí. Fészket annyira félti, hogy ilyenkor senki sem mehet be ketrecébe, még ápolóját is megtámadja.

Ez a kondor az állatkeri legrégebbi madara. Biztosan nem tudjuk, mióta él itt, csak azt tudjuk, hogy még a régi állatkerből való. Amikor ugyanis a székesfőváros 1907-ben az Állat- és Növényhonosító Társaságtól az állatkeretét átvette, ez a kondor már tagja volt az állatállományának. Azóta állandóan a sasrópdeinek ugyanabban a szakaszában él és egészsége kitűnő. Tápláléka lóhús. Csak a csontos húst szereti, naponként egy fél lófejet fogyaszt el.

A kondor a legnagyobb keselyű. Hazája Délamerika hegyes vidéke, az Andok. Meredek sziklák szirtjein fészkel, a levegőben hihetetlen magasságba tud felemelkedni; *Humboldt* állítása szerint a tenger színe fölött 7000 méterig is felszáll. Főképpen dögevő, de

Az állatkerti kondorkeselyű. Hölzel felvétele.

élő állatokat is megtámad és állítólag borjú nagyságú emlősöket megöl. Ebből a harciasságából származik rossz híre, amely csodálatos meséknek, mondáknak az alapja. Pedig a kutatók egybehangzóan azt állítják, hogy az emberre nem veszélyes, még a gyermeket sem támadja meg.

Bohutinsky

AZ IFJÚSÁGNAK

MÉHECSKE.

Írta: **Hankó Kató.**

Lassan tovaröppent. Sárgásbarna csepp potrohán aranyos fényel csillant meg a napsugár. Most irányt változtat. Leül egy virágzó cseresznye-ágra. Majd kibontja szárnyait és megkeresi azt a fát, amelynek illata az egész kertet betölti. Messzebb, a sarokban, telehintve rózsaszínű virágokkal, illatozó almafa hívogatja Méhecskét. Feléje száll. Egyenesen az egyik kis virágszirom közepébe, a feléje kedvesen integető sárga porzók közé. Feje már bent turkál a virágpor között. Lábacskái meg-megrándulnak. Hátsó lába egyik ízületén kis sárga pont keletkezik. Mi lehet az?

Most kihúzza fejét és szinte a nap sugarán táncol tova. Nem megy messzire, az ág másik oldalán ismét elrejtőzik egy éppen most fakadó virág kelyhében.

Hirtelen elsötétül az ég. Felhő került a fényes nap elé. Méhecske kinéz és tovalibben egy másik kis almarózsa felé. A fa virágos ágai komolyan rázzák szirmaikat az enyhe szélben. Az előbb még óriási menyasszonyi csokornak látszó fa mintha temetői koszorúvá változott volna. A virágok között sürgölődő s az imént még kedélyesen döngicsélő méhecskének is mintha elállt volna a szavuk. Lent, a földön egy kis hangya morzsadarabot cipel nagy erőlködve, fel egy homokbuckára. Megkísérli, de nem sikerül. Fele útjáról fáradtan visszazuhan és elejti terhét. Ez is olyan szomorú!

Hirtelen megint kibújik a nap aranyló fénykorongja a felhő mögül. Sugárkévein tündértáncot járnak a porszemek és csillogva keringnek a meleg levegőben. A fán ismét virágport és mézet kutatnak a méhecskék. Az almafa megint mint esküvői csokor pompázik. Rózsaszín szirmain aranylón törik meg a napsugár. Lent, a földön a kis hangya újra nekilát nehéz feladatának. Állkapcsai közé veszi terhét és most neki is sikerül! Már fenn van, a homokbucka tetején. A napsugár mindent felvidít, mindenkinek életkedvet és erőt ad.

Méhecske ezalatt még mindig ott van, ahol egy perccel előbb volt, amikor elborult a nap. A különbség csak az, hogy lábacskáin a sárga pont már sokkal nagyobbra növekedett. Virágport gyűjtő kosárkája ez, amely már majdnem megtelt. Valóban, több nem is férhet belé. Méhecske körül néz, néhányszor kering még az ág körül, majd zümmögve elröppen.

Messze, túl a kerítésen van a szomszéd méhese. Arrafelé vette útját Méhecske. Biztosan odatartozik ő is. Ott azonban valami különös dolog történik. Egy nagykalapos sovány ember maró füstöt okádó pipával a szájában, kinyitotta a kaptárt és belsejét rendezgeti. A méhész! Pipája füstjétől elkábulnak a méhek, de kénytelen vele, önvédelemből használja a megharagított állatkák szúrása ellen. Néhány méh máris ott hever kábultan, lába előtt. Most jön Méhecske! Egyenesen a kaptárnak száll, hogy kincsét biztos helyre rejtse. A tőzeg csípős füstje azonban őt is eléri. Már alig lát. Tehetetlenül vergődik még lankadó szárnya, parányi teste zuhanni kezd. Már a földön fetreg ő is. Lábacskái, szárnyacskái reszketnek, majd elcsendesedik.

Az almafánál ezalatt tovább döngicsélnek a méhek. A rózsaszínű, mézillatot kilehelő kelyhekben mindegyre eltűnnek fejcskéik. Majd jól megrakodva édes terhükkel, visszatérnek a kaptárba. A méhész is tovább ment és nem fenyegeti többé pipájával a szorgos kis állatkákat.

A napsugár megpihen egy pillanatra egy kis hangyán, amely már messze jár. Méhecske is lassan ébredezni kezd kábult álmából. Még kicsit tántorog, de hamarosan kitarja szárnyacskáit és fellibben kaptárja ajtajához. Ott eltűnik, átadja kincsét és hamarosan újból elindul a virágpompájában bólogató almafa felé. A nap meleget árasztó sugarai megcsillannak a szorgalmas kis állaton.

Minden él, vidul és mosolyog. Az almafa szinte kacagva rázza virágdíszel felékesített ágait az enyhe, langyos szélben.

Tavaszz van!

APRÓ HIRDETÉSEK

Az apróhirdetés minden szava 20 f.; előfizetőknek 10 f.
A legkisebb hirdetés egyszeri megjelenése 2 pengő;
előfizetőknek 1 pengő.

Előfizetési vagy hirdetési díj Állatkert Budapest, VI.,
küldendő.

Természettudományi Közlöny. Szerkeszti: *Hlosvay Lajos*
közreműködésével *Gombocz Endre és Szabó-Patay*
József. Szerkesztőség és kiadóhivatal: Budapest,
VIII., Eszterházy-u. 16.

»Magyar Foxterrier-Tenyésztők Egyesülete« Budapest,
Állatorvosi főiskola poliklinikája, VII., Rottenbiller-
utca 23—25. Telefon: 30-8-30

Magyar Tacskó-Tenyésztők Egyesülete Budapest, VII. ker.,
István-út 2. Állatorvosi főiskola poliklinikája.
Telefon: 30-8-30. Hivatalos órák hétfőn és csütör-
tökön 17—18 órák között.

Magyar Kutyafajták Törzskönyve Budapest, VII., ker.,
István-út 2. Állatorvosi főiskola poliklinikája. Telefon:
30-8-30. Hivatalos órák törzskönyvezés végett hétfőn
és csütörtökön 17—18 órák között.

Tisztavérű, egészséges, szép komondorkan, négy hónapos,
20 pengőért eladó. Vitkay Imre ny. alezredes,
Balatonfőkajár.

Magyar Dobermannosok titkári hivatala Budapest,
VIII., Baross-utca 77. Telefon: 41-3-78

**Magyarországi Telivér Kutyatenyésztő Egyesületek Szö-
vetsége** Budapest, VII., István-út 2. Telefon: 30-8-30

Pákozdy László — Kubacska Béla: *A magyar baromfi és*
tojás termelésnek és értékesítésének válsága és kivezető
utai című értékes és hasznos szakkönyve megrendel-
hető a *Magyar Parlagi Baromfiakat Nemesítő Országos*
Szindikátusánál, Budapest 72. Postafiók 22. címen.
Ára 1-80 P., az összeg levélbélyegben is beküldhető
és »A Természet« előfizetői bérmentve kapják.

**Tudósok, írók, orvosok szakközleményeit kiváló hozzá-
értéssel fordítja németre Br. Feilitsch Egon műfordító,**
Pestszenterzsébet, Sebestyén-utca 15.

A kiadásért felelős: NADLER HERBERT.

Házinyúl- és galambtenyésztők figyelmébe

**Az állatkert igazgatósága
etetés céljára állandóan
vásárol házinyulat és
galambot.**

**Árajánlatok benyújthatók
az Állatkert
igazgatóságánál.**

A természet kedvelői

nem bánják meg, ha
megnézik

a székesfővárosi kertészetnek
egyik remekét,

a NÉPLIGETET és

abban
m e g l á t o g a t j á k

SZÜTS JÓZSEF

fővárosi

nagyvendéglőjét

Mindennap élő halból frissen
főzött halászlé!

ARANYHALAK, EXOTIKUS DÍSZHALAK, AQUARIUMOK, HALELEDEK ÉS VIZINÖVÉNYEK LEGOLCSÓBB ÁRBAN KIRCHKNOPF ISTVÁN

Budapest, IX., Calvin-tér 8. (Református templom mellett.)
Árjegyzéket küldök!

A FOX TERRIER

Foxterriertenyésztők és tulajdonosok egyetlen
szaklapja.

Megjelenik gazdag tartalommal havonta.

Szerkesztőség és kiadóhivatal:

Magyar Foxterriertenyésztők Egyesülete

Budapest, VII. kerület, István-út 2. sz.

ZIMMER FERENC

HALKERESKEDELMI R. T.

BUDAPEST, KÖZP. VÁSÁRCSARNOK. Tel.: 85-4-48

FIÓKÜZLETEK: V., Gróf Tisza István-utca 10.

Tel.: 81-6-79, VII., Rákóczi-út 90.

IRODA: VIII., Horánszky-u. 19. Telefon: 33-5-39

A SZÉKESFŐVÁROSI ÁLLAT- ÉS NÖVÉNYKERT

pálmaházában délszaki növények gazdag gyűjteménye,

az akváriumban tengeri- és édesvízi állatok,

a kígyóházban óriás- és mérgeskígyók, gyíkok, békák, teknősök és díszhalak láthatók.

BELÉPŐDIJ: Felnőtteknek 20 fillér, 10 éven aluli gyermekeknek 10 fillér.

FILLÉRES VASÁRNAPOK AZ ÁLLATKERTBEN!

Minden hónap első
vasárnapján

felnőttek 40 fillér

10 éven aluli
gyermekek 20 fillér

beléptidíjat fizetnek a
székesfővárosi
állat- és növénykertben

Aki tanulni, gyönyörködni és szórakozni akar, ezen a napon okvetlenül látogassa meg az állatkertet.

Nappal: az összes állatok a szabad kifutókban láthatók.

Akvárium (tengeri és édesvízi állatokkal), kígyóház, pálmaház, lovaglás, kocsizás, vendéglő, tejszarnok.